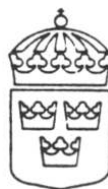

Riksdagens protokoll

1990/91:72

Protokoll
1990/91:72

Onsdagen den 6 mars

Kl. 9.00–12.44

1 § Ledighet

*Användning av
genteknik på män-
niska, m.m.*

Tredje vice talmannen meddelade att *Roy Ottosson* (mp) ansökt om för-
äldraledighet under tiden den 9 april–den 8 maj 1991.

Kammaren biföll denna ansökan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Hans Lindforss* (mp) skulle tjänstgöra
som ersättare för *Roy Ottosson*.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:119 till socialförsäkringsutskottet

Motionerna
1990/91:Bo19–Bo24 till bostadsutskottet
1990/91:Fi33 till finansutskottet

Meddelande om samlad votering

Tredje vice talmannen meddelade att de på föredragningslistan upptagna
ärendena skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt i samtliga
ärenden.

3 § Användning av genteknik på människa, m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1990/91:SoU10 Användning av genteknik på människa, m.m. (prop.
1990/91:52).

Anf. 1 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! I riksdagen har motioner om bioteknik förekommit sedan 1975. Många av dessa motioner antyder att här föreligger problem som inte har fått någon tillfredsställande lösning.

Gen-etikkommittén med uppdrag att behandla genteknikens tillämpning på människor tillsattes 1982 av den dåvarande center-folkparti-regeringen. Motivet var en insikt om att här fanns ett problemområde som borde genomlysas, där gränser borde upprättas och där kanske lagstiftning borde övervägas.

Utredningens förslag kom 1984. Mellan 1984 och 1986 skedde ingenting. 1987 meddelade regeringen att gen-etikkommitténs förslag bereddes inom socialdepartementet. Våren 1989 skulle en proposition komma till riksdagen. Den sköts upp till hösten 1989. Och så kom den då äntligen hösten 1990. Det är inte för mycket sagt att frågan tydligen inte har haft högsta prioritet i regeringskansliet.

Det är hög tid att Sverige formulerar en strategi för hanteringen av de frågor som vi nu diskuterar. Det är nödvändigt att sätta etiska, sociala och miljömässiga ramar för användningen. Risker är annars stor för att åtgärder kommer först när misstagen och gränsöverskridandena har skett.

Bioteknikens möjligheter upphör aldrig att fascinera. Att för människan kunna skapa livsnödvändiga läkemedel, att kunna utföra avancerade transplantationer med hjälp av genterapi och att snabbt kunna ställa en diagnos är några av de stora möjligheter som den nya tekniken ger.

Många talar också om bioteknik som det stora löftet inför framtiden. Det rör sig om tre viktiga huvudområden inom medicinen: diagnostik, terapi och vaccin. Men det finns också risker.

Hur vi hanterar biotekniken handlar ytterst om respekten för livet. Det handlar om möjligheterna att förändra livets innersta byggstenar och om hur vi skall tillämpa den nya kunskapen. Bioteknikens användning på människan rymmer viktiga frågor som många gånger kräver svåra avvägningar.

Samhällets uppgift måste vara att bevaka att respekten för livet, såväl det ofödda som det födda, upprätthålls. Den genetiska integriteten måste ges ett fullgott skydd.

År 1979 lade vi i centern fram den första riksdagsmotionen med krav på etisk och social lagstiftning för biotekniken. Under de senaste åren har vi lagt fram partimotioner för att åstadkomma en strategi för att hantera den nya tekniken.

En helhetsbild av bioteknikens olika delområden saknas. Man kan beklaga att utredningen om "Den gravida kvinnan och fostret – två individer; Om fosterdiagnostik, Om sena aborter" och transplantationsutredningens betänkande inte kan behandlas i ett sammanhang. Ett enigt socialutskott har vid upprepade tillfällen efterlyst ett samlat grepp om dessa frågor.

Kartläggningen av den mänskliga arvsmassan kommer att ställa stora krav på att den genetiska informationen skyddas. Kartläggningen kan komma att finnas i olika databanker, och det innebär helt nya risker för att obehöriga skall få tillgång till mycket känsliga uppgifter. Integriteten och sekretessen för den enskilde måste därför hävdas.

Regeringen föreslår obligatoriska genetiska hälsoundersökningar i vissa

fall när arbetarskyddsstyrelsen så föreskrivit med stöd av bestämmelserna i arbetsmiljölagen.

Vi föreslår att sekretesslagstiftningen i dessa frågor ses över och att regeringen skall lägga fram förslag till skärpt sekretesslagstiftning vad gäller bioteknik på människor.

Allmänna hälsoundersökningar skall få genomföras. Utvecklingen går snabbt. Vi anser att de nya möjligheterna som finns både innebär hot och löfte. Den nya tekniken kan bli ett hot mot integriteten. Man får inte vara blind för den risken.

Ju mer fascinerande de forskningsmässiga framstegen är, desto större kan risken vara att man glömmer bort grundläggande värden som vi är skyldiga att slå vakt om.

Det är inte etiskt försvarbart att genomföra genteknisk manipulation som går i arv till kommande generationer. Genterapi på mänskliga könsceller måste i lag förbjudas.

När utvecklingen är så snabb som den är uppkommer frågan om man verkligen måste tillämpa all kunskap. Ett ökat medvetande om de etiska aspekterna måste innebära att man lägger in ett moment av etisk bedömning mellan forskningsmässigt erövrad kunskap och tillämpningen av denna kunskap på såväl djur som människor.

Det är i många fall så att man famlar i ovisshet om vad som är rätt och fel. I en sådan situation måste det vara rimligt att man bibehåller en marginal, att man i en situation då man är osäker om vad som är rätt eller fel inte tar det till intäkt för att öka friheten, utan tvärtom av försiktighet begränsar den.

Den gamla regeln att skynda långsamt är uttryck för en hållning som värjer sig mot en naiv entusiasm där man rusar i väg och gör misstag som kunde ha undvikits med ett visst mått av eftertanke och begrundan.

En sådan hållning är desto mer angelägen ju mindre självklar den tycks vara. I en situation när frestelsen att slå mynt av forskningsresultat är så stor som nu, skulle det behövas lagar som är klara och bjudande – etiska imperativ som är grundade i värden av annan och djupare valör än det krassa vinstbegäret.

Vad gör man då om dessa värden är på väg att glömmas och blekna bort? Man kan antingen konstatera sakförhållandet och säga med en axelryckning att sådana värden är som höstens blad som vissnar och faller bort, medan de ekonomiska värdena, som är de enda reella, bibehåller och t.o.m. förstärker sitt grepp om oss.

Det perspektivet är så avskräckande att det måste underkännas, och då återstår endast att hävda de värden som grundas i en humanistisk livssyn och där människan är ett mysterium och bärare av ett värde och en värdighet.

Forskning och försök på embryon skall tillåtas under 14 dagar efter befruktningen, men syftet får enligt vår uppfattning enbart vara att förebygga och lindra sjukdomar när den kunskap som kan vinnas inte kan fås på annat sätt. Sedan är det angeläget med en utvärdering efter en tvåårsperiod.

Bioteknikens positiva möjligheter måste tas till vara. Ett internationellt kunskapsutbyte är av stor vikt, både vad gäller framsteg inom forskningen och vägar att hantera de etiska frågorna.

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Användning av
genteknik på männi-
ska, m.m.*

Samhället har ett ansvar för att de etiska frågorna hanteras på ett riktigt sätt med respekt för livet.

Herr talman! Tio av de reservationer som fogats till betänkandet har centrens representanter i utskottet ställt sig bakom, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 11, 15 och 26.

Anf. 2 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Den avancerade biotekniken kommer till användning på många olika områden i vårt samhälle: industriprocesser, miljöfrågor och, framför allt, medicin och läkekonst.

På alla dessa områden där bioteknik och framför allt genteknik kommer till användning, är den kontroversiell och ger upphov till diskussioner. Att den är kontroversiell är förmodligen en av anledningarna till att vi har fått vänta så länge – ända till den 6 mars 1991 – på att här i riksdagen få ta ställning till lagförslag som åtminstone innebär en början på att från samhällets sida reglera hanteringen av avancerad bioteknik.

Den politiska oförmågan, särskilt från regeringens sida, att komma med konkreta förslag – det är trots allt fortfarande bara delförslag vi får ta ställning till – har på intet sätt bidragit till att göra diskussionen kring bioteknik och genteknik klagörande. Den har tvärtom lett till förvirring och till den tidvis oseriösa debatt som vi har haft i många år.

Vad är det som gör biotekniken och kanske särskilt gentekniken så oerhört kontroversiell? För de människor som har en religiös tro på att det finns en skapare, tror jag helt enkelt att det känns som om människan gått för långt och gett sig in på områden som hon helt enkelt inte har lov att syssla med.

Också för dem som i likhet med mig själv inte har en sådan gudstro utan tror att det är människans öde att själv forma och skapa sin värld, väcker den här diskussionen oerhört många svåra frågor och ger väldigt få svar.

Jag tror att det beror på att det trots allt, även om man inte har en tro på en skapelse, väcker rädsla att veta att vi nu har skaffat oss kunskap och förmåga att påverka och förändra de grundläggande livsprocesserna och det genetiska arvet hos levande organismer. Det är en kunskap och en förmåga som förskräcker! Vi har inte bara tagit en rejäl tugga av äpplet på kunskapens träd – vi riskerar också att sätta tuggan i halsen.

Kan människan hantera dessa kunskaper? Utifrån vilken moral och etik skall hon hantera dessa mycket svåra kunskaper?

Inte oväntat finns i hög grad en motsättning mellan forskarsamhället och allmänheten. Forskarna, särskilt de som arbetar inom detta område, känner inte denna, som de tycker, obefogade rädsla hos allmänheten. De tycker att de behärskar kunskapen och tekniken och kan hantera den.

Det man lever och arbetar med känner man inte stor rädsla inför. Därmed inte sagt att forskarna har alldeles rätt när de är säkra på att det inte är farligt. Det kan ju faktiskt också vara så att det faktum att man lever och arbetar intensivt inom ett visst område förleder en att tro att man också behärskar det. En kärnkraftstekniker, för att ta ett exempel från ett annat område, tycker att han har kontroll över den panel han sitter vid och att han behärs-

kar den. Han är trots allt lika hjälplös som vi andra den dag då någonting verkligen händer och det inträffar en olycka i kärnkraftverket.

Det kan faktiskt vara så att forskarna, trots den uppenbarligen stora förvissning de känner om att de kan kontrollera och behärska tekniken, också vaggas in i falska förhoppningar. Det är å andra sidan inte säkert att allmänheten, de många människor som mest känner rädsla och olust inför dessa stora kunskaper, har rätt i den meningen att rädslan och osäkerheten borde leda till att man skall stänga dörren om dessa kunskaper och bestämma sig för att över huvud taget inte ägna sig åt dem. För övrigt är det naturligtvis inte ens möjligt. För en enskild individ är det dock möjligt. Vi kan var och en välja att frångå oss dessa kunskaper eller att använda oss av denna teknik. Men ett samhälle kan inte det. Den kunskap som vi en gång har skaffat oss kan vi aldrig gömma undan, lägga locket på och låtsas att vi inte har.

Man kan jämföra denna kunskap, forskning och utveckling med en flod som väller fram och närmar sig ett floddelta. Medan den fortfarande är på väg mot detta floddelta finns det oerhört många vägar att välja på. Men när man närmar sig floddeltat och vattnet börjar söka sig i olika strömmar slår man in på olika vägar. Sedan går det inte att vända strömmarna och gå tillbaka åt andra hållet. Därför är det så oerhört viktigt hur man från samhällets sida väljer att försöka hantera och i någon mån styra dessa processer.

Vilken uppgift har samhället? Vilken är den politiska uppgiften? Jag skulle inte vilja säga att vi som politiker står mitt emellan forskare och allmänhet. Men jag tror inte att det är den politiska uppgiften eller lagstiftningens uppgift att förmedla forskarnas åsikter till allmänheten eller tvärtom. Den politiska uppgiften och uppgiften för lagstiftning och regelverk är i stället att möjliggöra samexistens och att hitta ett sätt så att vi kan bejaka forskning och utveckling. Det skall göras på ett sådant sätt att människor fortfarande kan känna trygghet och leva i detta samhälle i den fasta förvissningen att det inte bakom stängda dörrar pågår en skrämmande hotfull utveckling som mänskligheten inte kan kontrollera och som kommer att leda till att vi manipulerar med den mänskliga rasen eller genomför andra oerhört skrämmande vetenskapliga försök.

Som politiker gör vi naturligtvis detta utifrån vissa grundläggande ideologier. Min grundläggande ideologi, som jag tror delas av många, innebär att dessa kunskaper och denna forskning skall användas för människors behov. Det tycker jag ställer stora krav på samhället. Det betyder nämligen att vi inte får lämna över denna utveckling till t.ex. mycket kapitalstarka stora företag. Det får inte vara de som bestämmer vad man skall forska i och vilken utveckling vi skall bejaka. Samhället måste få vara med och bestämma hur vi skall styra forskningsresurser och hur vi skall få den forskning som bäst gagnar människors behov.

Det finns här uppenbarligen en motsättning, åtminstone ibland. Inom jordbruksområdet kan det t.ex. uppenbart vara så att det ligger i ett företags intresse att utveckla jordbruksgrödor som är toleranta mot kemikalier, eftersom det också leder till att man kan fortsätta att använda kemikalierna i bekämpningssyfte. Det är dock inte alls säkert att detta överensstämmer med det mänskliga behovet. Det mänskliga behovet är naturligtvis snarare att man utvecklar grödor som är toleranta mot själva angreppen. Det gäller

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Användning av
genteknik på männi-
ska, m.m.*

t.ex. grödor som är toleranta mot torka och stress och som kan komma till nytta i länder i tredje världen där man lider en oerhörd brist på livsmedel och livsmedelsproduktion. Visst finns denna motsättning, och den finns naturligtvis också på det medicinska området.

Det är därför också oerhört viktigt att vi håller denna diskussion levande. Det råder dock tyvärr fortfarande stor brist på detta i vårt samhälle. Kanske på grund av att den här diskussionen är så svår och för att vi tycker att vi känner oss maktlösa inför den, förs den fortfarande i mycket hög grad inom forskarsamhället eller mellan forskarna och ett mycket begränsat antal människor som har intresserat sig för dessa frågor. Jag tror att en av våra allra viktigaste uppgifter är att göra denna diskussion allmän och inte låta den vara en diskussion enbart för experter.

Det är bl.a. mot denna bakgrund som vänsterpartiet har föreslagit ett system med etiska nämnder som skall ge allmänheten större möjligheter att vara med i debatten och medverka till att debatten kring dessa grundläggande frågor också skall kunna föras ut.

I det lagförslag som riksdagen nu antligen har fått ta ställning till föreslås – det verkar också som om det kommer att finnas en majoritet för det – att man skall få använda gentekniska metoder vid allmänna hälsoundersökningar. Detta är något som vi från vänsterpartiets sida inte har velat acceptera. Vi tycker att man där tar steget ifrån att använda den här forskningen och kunskapen i första hand för människors behov och i stället väljer en mera klåfingrig attityd som vi tror – mot bakgrund av erfarenheter från hur andra sådana här stora forskningsresultat kan användas – kan få olyckliga konsekvenser för människor.

Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 1 i detta betänkande.

Utskottet berör också en annan problematik i sitt betänkande, där utskottet nu föreslår ett tillkännagivande som jag tycker är mycket viktigt. Det gäller frågan om den gen-etiska integriteten. I betänkandet diskuterar man särskilt frågan hur den enskilda människan skall kunna hävda sin rätt till genetisk integritet i förhållande till t.ex. arbetsgivare eller försäkringsbolag. Det är en mycket svår fråga, som inte enkelt låter sig regleras i lag. Den handlar nämligen i så hög utsträckning också om maktförhållanden i samhället. Även om vi har lag på att sådan här information inte skall kunna lämnas ut till t.ex. arbetsgivare men samtidigt har en hög arbetslöshet och arbetsgivaren låter förstå att det ändå innebär ett plus att man också delger sådan information, blir det svårt för den enskilda människan att hävda sitt intresse. Utskottet kommer med ett mycket viktigt tillkännagivande om att regeringen skall återkomma med ett förslag på hur man skall kunna garantera den enskilda människans integritet. Jag tror också att det är mycket viktigt att man i en sådan diskussion får med t.ex. fackföreningsrörelsen. Här handlar det nog om kollektiva åtgärder. Som enskilda står vi annars svaga i den diskussionen.

Detta betänkande handlar om två stora frågor. Den första gäller frågan om att kunna använda tekniken vid allmänna hälsoundersökningar. Den andra frågan är kanske ännu svårare och mer komplicerad, nämligen om man skall kunna använda genteknisk forskning och behandling på könsceller. Från vänsterpartiets sida är vi alldeles definitivt emot att detta skall

kunna leda till genterapi på könsceller. Vi tycker också att man måste vara oerhört restriktiv med den forskning som får bedrivas på befruktade ägg.

I samhället förekommer i dag en diskussion som bara för några år sedan skulle ha varit otänkbar. Det skulle tidigare ha varit otänkbart att forskare sade att man med denna forskning och utveckling faktiskt syftade till genterapi på könsceller. Redan i dag kan man dock höra forskare säga – utan att det längre är så kontroversiellt – att det nog är det man syftar till i förlängningen. Vi tycker att det här är ett perspektiv som inger mer rädsla och hot än löften inför framtiden. Vi tycker att samhället måste vara oerhört restriktivt. Det är här lagstiftningens uppgift att vara konservativ.

Därmed är det inte sagt att diskussionen kring detta oerhört kontroversiella ämne skall vara avslutad i och med dagens beslut. Diskussionen kring dessa frågor kommer förmodligen, och förhoppningsvis, aldrig att vara avslutad, eftersom den rör så grundläggande svåra etiska problem. Detta är naturligtvis en diskussion som vi måste föra vidare. Om den grundläggande inställningen är att människan har rätt att skaffa sig så mycket kunskap hon kan om sin omgivning, om naturen och om sig själv, måste vi naturligtvis också acceptera att man i detta syfte använder befruktade ägg i forskningen.

Det är emellertid viktigt att tonvikten ligger på att det mera handlar om att skaffa oss ökad kunskap och ökade insikter och inte om att bli mera klåfingriga. Vi måste vara oerhört medvetna om att när vi skaffar oss kunskapen om naturens egna mekanismer skall det ske i syfte att anpassa människan till hur naturen fungerar, och inte att så snabbt som vi ibland gör gå från insikten om hur något fungerar till viljan att också manipulera och förändra detta.

Detta ligger väl i linje med den etiska inställning som numera vinner allt större gehör i vårt samhälle – människan är inte skapelsens herre i den meningen att hon har rätt att använda alla andra levande varelser för sitt eget syfte. Människan är dock en del av skapelsen där andra levande organismer har sin plats och har rätt att finnas. Vi skall leva med respekt för dessa andra livsformer.

Herr talman! Jag vill därmed säga att vi från vänsterpartiets sida givetvis står bakom alla de reservationer i detta betänkande som har undertecknats av vänsterpartiet. Jag vill dock särskilt yrka bifall till reservationerna nr 1, 15 och 23.

Anf. 3 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna nr 1, 8 och 16. I övrigt ställer jag mig bakom de reservationer som miljöpartiet har undertecknat i betänkandet.

Klokskap, dårskap och mänsklighetens framtid är ord som man kommer att tänka på inför diskussionen kring socialutskottets betänkande om användningen av genteknik på människa. Är människans vetgirighet och forskningsiver förbunden med vishet och ansvar, undrar man när vi nu står inför genteknikens genombrott även på människor. Kan man lita på att människans intelligens och etik kommer att segra över hennes girighet och ondska?

Kriget i Persiska viken har gett oss en nyttig läxa om hur det går när ondskan triumferar över förnuftet, både i vad gäller människorna och miljön. Vad kunde inte teknikens triumfer åstadkomma i det s.k. kliniskt rena kri-

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Användning av
genteknik på männi-
ska, m.m.*

get! Kliniskt rent för vem? Gäller det människorna under bombmattorna, naturen med oljeutsläpp och brinnande oljekällor? Nej, människan kan inte kontrollera konsekvenserna av sitt handlande. Ibland släpper vi krafter fria som vi inte klarar av.

Miljöpartiet är inte negativt till gentekniken och biotekniken i sig. Hur skulle vi kunna vara det? Dessa tekniker innebär att man använder sig av levande organismer vid sin manipulering av växter, djur och människor. Många av dessa biotekniker är mycket gamla. Vi har tidigare talat om ölframställning, osttillverkning och penicillintillverkning. Detta är inget som bekymrar oss i dag.

Men vissa av de nyare metoderna inom gentekniken har vi i miljöpartiet verkligen synpunkter på. Ur både etiska och säkerhetsmässiga synvinklar måste konsekvenserna av forskningen nu diskuteras. Det finns anledning till oro. Forskningens framsteg sker i dag i en takt som gör att varken lagar eller diskussioner om etik och moral hinner hålla jämna steg med forskningen. Det är nästan som med våra skattelagar. Det är alltid några som är före och hittar hålen och möjligheterna. Sedan kommer lagarna och riksdagen efter. Vi har fullt sjå att försöka hinna med också när det gäller gentekniken. Patent på liv är någonting som vi i miljöpartiet säger nej till: Vi anser inte att någon har rättighet att få patent på liv.

Mänskligheten har begåvats med tekniker inom jordbruk, hälso- och sjukvård, läkemedelsframställning, stridsmedelskonstruktioner osv. Vi vet att dessa tekniker har negativa sidor. Är verkligen dessa framställningsmetoder alltid moraliskt och etiskt försvarbara? Det är nämligen i princip ingen skillnad på olika gentekniker, med vilka man förändrar växter, djur, människor, bakterier, virus osv.

Jag är litet orolig för vad man har åstadkommit på detta område. Ta till exempel de biologiska stridsmedlen, vid vars framställning man kan använda sig av mjältbrand och harpest eller toxinstridsmedel – botulin och tetanus. Man kan överföra toxingener till sjukdomsalstrande mikroorganismer; man kan ge för människan helt ofarliga bakterier sjukdomsalstrande förmåga och sedan sprida dessa bakterier över mänskligheten. Det är hemskt!

Vi måste vara mycket försiktiga med gentekniken, och vi måste ha mycket klarare principer än vad vi har i dag. Det som vi kommit fram till räcker inte.

I reservation 1 yrkar vi avslag på förslaget till lag om användning av viss genteknik vid allmänna hälsoundersökningar. Vi vill inte ha screeningundersökningar med hjälp av genteknik. Risken finns att de som undersöks kan få veta att de har sjukdomsanlag som kan varken lindras eller botas. Man kanske bara i många år får vänta på att sjukdomen skall blomma ut. Under tiden förpestas ens liv av ovisshet om när sjukdomen skall slå till. Det kan bli en alldeles för tung börda att bära.

Skall alla friska anlagsbärare upplysas om vilka sjukdomsgener de bär på? Vad vill vi egentligen veta om våra gener och vad orkar vi veta? Kartläggningen av vår arvs massa sker i allt snabbare takt. I det s.k. HUGO-projektet – HUGO står för Human Genome Organisation – som är ett gigantiskt internationellt forskningsprojekt som går ut på att kartlägga människans samtliga ca 100 000 gener har man redan identifierat sjukdomsgenerna för ett hundratal ärftliga sjukdomar. Vi kommer att få kunskap om många fler sjuk-

domsgener. Den nya kunskapen kommer att ställa oss inför nya möjligheter och nya etiska frågeställningar.

En av de senaste upptäckta sjukdomsgenerna är genen för cystisk fibros, en sjukdom som drabbar ungefär ett barn av 3 000 i Sverige. Sjukdomen medför att ett tjockt, segt slem utsöndras framför allt i lungor och bukspottskörteln. Detta leder till ökad infektionskänslighet och försämrad matsmältning. Tidigare dog ofta patienter med cystisk fibros i unga år. Nu har vi emellertid fått förbättrade behandlingsmetoder som har medfört en ökad medellivslängd.

Cystisk fibros nedärvs recessivt, dvs. endast de barn som får sjukdomsgenen i dubbel uppsättning blir sjuka. Genen i sig är mycket vanlig. I Skandinavien räknar man med att omkring var trettionde person är anlagsbärare, dvs. har genen i enkel uppsättning.

På grund av att genen för cystisk fibros har upptäckts kan man också med nya molekyलगenetiska metoder genomföra olika former av screening relativt enkelt och billigt. Screening av nyfödda skulle t.ex. innebära en tidigare och säkrare diagnos och därmed en säkrare behandling. Betydligt mer kontroversiell är screening av anlagsbärare och fosterdiagnostik.

En av förespråkarna för omfattande screening och fosterdiagnostik är läkaren Robert Williamson från Storbritannien. Han säger: "Jag ser inga etiska problem med screening för cystisk fibros. Alla par bör erbjudas testning. Om båda är anlagsbärare kan det även bli aktuellt med fosterdiagnostik, eftersom deras blivande barn löper 25 procents risk att få sjukdomen."

Robert Williamson menar vidare att människor måste få rätt att välja själva, vad gäller både screening och fosterdiagnostik, abort eller inte abort.

Hans Kollberg, som är professor vid barn- och ungdomskliniken på Regionsjukhuset i Umeå, företräder en delvis annan uppfattning. Han menar att den nya kunskapen om cystisk fibros i första hand bör användas för att försöka förbättra behandlingen. Han ställer sig mycket tveksam till en generell screening. Han säger att internationella erfarenheter från liknande screeningundersökningar visar att dessa ibland medfört att anlagsbärarna känt sig mindervärdiga, råkat i svåra depressioner och även begått självmord. De har alltså inte orkat bära vetskapen.

Också vad det gäller fosterdiagnostik anser Hans Kollberg att det finns skäl att stanna upp och reflektera. Han skriver: "Även om cystisk fibros fortfarande är en svår sjukdom har behandlingsmetoderna hela tiden förbättrats. I dag förväntas över hälften av patienterna leva i mer än trettio år."

Vi kommer då in på att vi inte borde tala bara om det som betänkanhet handlar om. Vi borde också ha talat om fosterdiagnostik och abortfrågan, dvs. hela problemet på en gång. Det är inte bra att vi delar upp dessa problem, som ju hänger ihop, i småbitar och fattar beslut om varje delproblem för sig utan att vi har helhetsbilden klar för oss. Jag tycker att det är alldeles fel att vi behandlar frågan på det sättet.

Med anledning av reservation 4 vill jag säga något om sekretessen vid genetisk kartläggning av en enskild människa. Jag undrar hur vi skall kunna åstadkomma absolut säkerhet för att den genetiska kartläggningen inte läcker ut. Vi vill på den punkten ha ett lagförslag.

Jag vill också beröra frågan om hybridhormoner, dvs. ett blodbristläkeme-

del som blivit mycket populärt som dopningpreparat. Studier vid Karolinska sjukhuset visar att detta läkemedel kan förbättra prestationsförmågan hos idrottsmän i uthållighetsgrenar med 10 %. Hur skall vi handskas med sådant? Hur skall vi kunna ta hand om all den kunskap som vi nu får och som vi vet kan missbrukas?

Jag talade i socialutskottet också om en annan sak som jag då inte riktigt kunde klargöra och därför vill ta upp även nu. När man befruktar ett ägg utanför kroppen, kan man ta bort en av de lilla embryots 4 eller 8 celler, sedan den befruktade cellen börjat dela sig. Det är då inte genteknik man sysslar med, och man gör inte heller något försök. Vad man gör är bara att man tar bort en del, och detta hör egentligen inte till de problem som vi nu behandlar. Man kan frysa ned resten av embryona under ett dygn. Under den tiden undersöker man den borttagna cellen, och sedan kan man välja vilket av flera befruktade embryon som skall tas fram ur frysen och implanteras i livmodern. Vad jag vill är att så fort ett barn har fötts ur ett sådant embryo skall resten av embryona förstöras, så att man inte under de följande månaderna – embryona får bevaras i ett år – ens skall ha chansen att skaffa sig ett exakt likadant barn till. Jag vill inte ha någon Gustav 1, Gustav 2 och Gustav 3, exakt likadana.

Vi avstyrker förslaget till lag om åtgärder i forsknings- eller behandlings- syfte med befruktade ägg från människa. Vi vill att det skall finnas en lag som förbjuder all genteknisk manipulation av mänskliga könsceller.

Som jag tidigare har nämnt avstyrker vi förslaget till lag om användning av viss genteknik vid allmänna hälsoundersökningar. Vi begär ett nytt lagförslag, som i enlighet med vad vi framför i motionen förbjuder varje systematisk genetisk kartläggning av människogrupper med hjälp av genteknik. Vi anser att varje genteknisk kartläggning av enskilda individer enbart skall få ske med individens fulla samtycke och utan påtryckningar. Sträng sekretess skall tillämpas, vilket innebär att genetisk information om enskilda individer inte skall få lämnas ut.

Vi vill att en parlamentarisk kommitté tillsätts, vilken skall få till uppgift att komma med ett heltäckande förslag så att det blir möjligt att diskutera hela ärendet på en gång.

Vi vill ha ett förbud mot genteknisk manipulation av könsceller och ett förbud mot genteknisk manipulation på människor.

Jag är mycket misstänksam mot att sätta ett sådant effektivt vapen i händerna på forskarna och ändå inte ha någon riktig kontroll över det. Hur kommer vi att se på de svaga grupperna i samhället i framtiden, en framtid med knappa resurser och fler människor som överlever? Och hur kommer vi att se på aborter och fosterdiagnostik? Jag är rädd för att arbetsgivare, försäkringsbolag och andra intressenter kan ha behov av att få veta vad en viss människa har för anlag. Detta kan påverka försäkringspremiernas storlek, och det kan påverka arbetsgivarens benägenhet att anställa en viss sökande.

Om människan alltid vore god, vis och framsynt skulle man kanske inte behöva känna någon rädsla inför teknikens möjligheter när det gäller genforskning, genteknik och genterapi. Men utvecklingen i detta nådens år 1991, med dess fullständiga nonchalans inför både människolivet och natu-

ren, t.ex. i Gulfkriget, har gjort att jag ställer mig mycket tvivlande till människans klokskap.

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

I detta anförande instämde Gösta Lyngå, Ragnhild Pohanka och Kaj Nilsson (alla mp).

*Användning av
genteknik på männi-
ska, m.m.*

Anf. 4 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Nya kunskaper på nya områden kan inge hopp om nya möjligheter men också rädsla för hur nya kunskaper kommer att användas. Så är det i hög grad när det gäller gentekniken.

De nya biologiska kunskaperna ger möjligheter till ingrepp i arvsmassan hos människor. Vi står inför nya möjligheter på t.ex. sjukvårdens område. Tänkbara utvecklingsvägar skrämmer samtidigt många. Hotas den humanistiska människosynen och demokratin? är en fråga som ställs. Klart är att de etiska frågeställningarna tränger sig på när vi får ökade kunskaper om livets kemiska byggstenar.

De nya kunskaperna på genteknikens område kan ge möjlighet att diagnostisera genetiskt betingade sjukdomar. Man frågar sig då om det finns möjlighet till bot. Svaret avgör om vi ser positivt på möjligheten att förutsäga vad en person kan drabbas av senare i livet. Det reses också frågor på sekretessens område. Vem skall ha tillgång till information?

Ingrepp – genterapi – för att bota eller förebygga en genetisk sjukdom förekommer inte nu, men intensiv forskning på detta område pågår i världen. Det kan bli verklighet, och det förväntas bli det. Om genterapi görs på kroppsceller kan förändringen inte gå i arv. Men förändrar man gener i befruktade äggceller eller i könsceller kan det få effekter som går i arv. Det är en mycket viktig skillnad.

Med genteknik kan man redan nu i stor skala framställa ämnen som finns naturligt i den mänskliga kroppen och som det tidigare varit svårt att få fram, t.ex. insulin. Det upplever vi kanske inte som kontroversiellt, men jag har nämnt andra områden där man länge efterfrågat regler, lagstiftning och samhällets syn.

Det finns förhoppningar om att gentekniken skall ge möjligheter att bota svåra sjukdomar. Men det finns också farhågor för missbruk och oetiskt hanterande av gentekniken.

En lång process ligger bakom dagens förslag på det här området. Genetikkommittén lade 1984 fram sitt betänkande om de etiska frågeställningarna kring genteknikens tillämpning på människan. Utredningen ligger till grund för den proposition som behandlas i detta betänkande.

Socialutskottet har flera gånger efterfrågat förslag på det här området och hade gärna sett att det varit möjligt att i ett sammanhang behandla också andra angränsande frågor, t.ex. fosterdiagnostik och användande av fostervävnad, frågor som tidigare har nämnts i debatten. Dessa frågor behandlas nu av andra utredningar, och utskottsmajoriteten har accepterat att de frågor som nu behandlas förs fram till ett avgörande.

Medicinska forskningsrådet har konstaterat att genteknikutredningens beskrivning av gentekniken och dess tillämpningar fastän det har gått en tid fortfarande är korrekt. Socialutskottet hade en utfrågning i ämnet 1989.

Flera kontakter har tagits mellan departementet och utskottet under arbetet med propositionen. Även detta har bidragit till att arbetet har tagit extra tid.

Frågorna är svåra, och en utveckling sker hela tiden. Detta är frågor som tilldrar sig stort intresse, vilket framgår av antalet motioner, 50 stycken. Det finns delade meningar. Det har vi hört, och det syns i reservationerna. Sammantaget finns det emellertid en stor enighet bakom utskottets betänkande, som tillstyrker regeringens förslag med ett par viktiga kompletteringar.

Förslagen i propositionen grundar sig på en humanistisk människosyn, på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och den s.k. Helsingforsdeklarationen om riktlinjer för biomedicinsk forskning, som bl.a. säger att vetenskapens och samhällets intresse aldrig får gå före hänsyn till försökspersonens välbefinnande.

Vad vi i dag har att ta ställning till är ett förslag till lag om användning av genteknik vid allmänna hälsoundersökningar och en lag som förbjuder åtgärder i forsknings- eller behandlingssyfte med befruktade ägg, åtgärder som syftar till att påverka arvsanlag hos människan.

När det gäller hälsoundersökningar med genteknik ställer sig utskottsmajoriteten bakom propositionens förslag att sådana skall få göras endast med tillstånd från socialstyrelsen. Det skall finnas en klar medicinskt motiverad målsättning. Enligt propositionen skall bot, behandling eller lindring kunna erbjudas om undersökningen påvisar risk för sjukdom. Den insamlade genetiska informationen skall skyddas effektivt, och deltagarens samtycke skall inhämtas.

För att få utföra genetisk diagnostik på en enskild person behövs inte socialstyrelsens tillstånd men väl den enskilde personens skriftliga samtycke. Diagnostik bör endast användas för att kartlägga faktorer som är möjliga att påverka. I största möjliga utsträckning skall bifynd undvikas, dvs. information om genetiska faktorer som man inte haft anledning att söka efter.

Här kommer sekretessfrågor in i hög grad. Uppgifter som kommer fram införs i den enskildes journal. Uppgifterna omfattas av sekretesslagens bestämmelser och får inte utlämnas till någon annan utan patientens samtycke. Den enskilde har i princip rätt att ta del av sin egen journal. Här uppkommer frågan om hur den enskilde kan stå emot krav från t.ex. arbetsgivare eller försäkringsbolag som kan tänkas begära information.

Gen-etikommittén övervägde att göra en inskränkning i den enskildes rätt att medge att journaluppgifter om genetiska data skulle delges någon annan. Men kommittén ansåg att det skulle vara ett intrång i den enskildes rätt som var svårt att försvara. Och hur hindrar man någon från att ge information om sig själv till andra? Frågan kvarstår: Hur står en enskild emot t.ex. arbetsgivares eller försäkringsbolags oetiska krav på information?

Enligt utskottets mening är sekretessfrågan inte tillfredsställande löst här. Utskottet begär att regeringen återkommer med förslag om hur oetiska krav på tillgång till genetisk information skall kunna hindras. Att kriminalisera efterfrågan kan vara ett sätt. Utskottet understryker också att det är nödvändigt att den ansvarige läkaren i största möjliga utsträckning informerar patienten om konsekvenser av att lämna ut uppgifter.

Det finns motionskrav om att oönskade bifynd vid diagnostik inte skall yppas för patienten och inte heller föras in i journalen. Utredningen om det

ofödda barnet säger i sitt betänkande att fördelarna med DNA-baserad diagnostik är att ett bestämt DNA-fragment kan diagnostiseras. Därigenom kan analysen begränsas till efterfrågad information och bifynd i stort sett undvikas. Det kan dock inte helt uteslutas att bifynd kan komma fram som gäller t.ex. framtida risk för sjukdom där bot eller behandling inte finns. Då är det en icke önskvärd information för den enskilde.

Utskottet hänvisar här till att det i propositionen aviseras att frågor om genetisk information skall bevakas noga. Efter förslag av lagrådet omfattar den bevakningen även frågan om det behövs föreskrifter till skydd för den som undersöks, just avseende bifynd.

Herr talman! Utskottet är överens med regeringen om att genterapi på kroppsceller är etiskt godtagbar. Effekterna begränsas till dem som behandlas. Men vad gäller forskning och behandling av könsceller är inställningen en helt annan, både i propositionen och i utskottet. All aktivitet som kan leda till att effekterna av gentekniken går i arv skall förhindras, ja förbjudas. Forskning på befruktade ägg får därför ske endast under 14 dagar räknat från befruktningen. Samtycke måste inhämtas från både donator av ägg och donator av sperma. Här har utskottet skärpt kraven i enlighet med vad som krävs i en folktopimotion. I propositionen krävs samtycke från kvinnan och – om det kan inhämtas – från mannen. Det föreskrivs att ägget skall förstöras när den tillåtna tiden har gått ut. Ägg eller spermier och befruktade ägg som varit föremål för försök eller behandling får inte föras in i en kvinnas kropp. Befruktade ägg får förvaras frysta högst ett år, men socialstyrelsen kan utöka den tiden om synnerliga skäl föreligger.

Försök eller behandling får inte syfta till att utveckla metoder för att åstadkomma genetiska effekter som kan gå i arv. Överträdelse av den lagen kan leda till straffsanktion. För att inget tvivel skall råda har utskottet i lagtexten markerat att detta gäller såväl forskning som behandling. Med dessa åtgärder blir det enligt lag förbjudet och även omöjligt att påverka människans arvs massa. Denna lag är motiverad mot bakgrund av den oro som många känner inför en tänkbar oetisk utveckling på det här området. Därför känns det riktigt att vi nu så tydligt visar samhällets inställning.

Jag vill framhålla att det medicinska forskningsrådet har påpekat att forskarsamhället internationellt har tagit avstånd från forskning om genterapi på könsceller. Det finns anledning att tro att våra forskare har goda avsikter. För oss gäller det inte bara att sätta upp stängsel, utan vi måste också se möjligheterna till allt det goda som vi kan få ut av nya landvinningar.

Herr talman! I många motioner och reservationer tas upp frågor som nu behandlas i andra utredningar. Jag kommenterar inte varje motion och reservation särskilt. Man kan naturligtvis hävda att fler angränsande frågor i och med detta betänkande inte är helt lösta. Men vi har försäkrat oss om att de är uppmärksammade. Flera instanser bearbetar nu olika frågor. Jag kan nämna genteknikberedningen, Hybrid DNA-delegationen, det medicinsketiska rådet, forskningsetiska kommittéer och naturligtvis också socialstyrelsen. Den senare har att utfärda allmänna råd om tillämpning av de etiska normer som redovisas i propositionen samt att följa dessa frågor och vid behov lägga fram förslag på ytterligare åtgärder.

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Användning av
genteknik på männi-
ska, m.m.*

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i socialutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 5 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Ingrid Andersson inledde sitt anförande med att säga att det finns en rädsla för hur nya kunskaper kommer att användas och att det därmed finns ett självklart behov av en uppföljning av hur nya kunskaper och nya tekniker används samt vilka konsekvenser de får. Ingrid Andersson gav också flera exempel på fortfarande olösta problem och oklarheter på detta område.

Centern har i en reservation i utskottet yrkat att en efterprövning av lagstiftningen skall göras efter två år. Vi avser en förutsättningslös genomgång av samlade erfarenheter och av ett samlat material som då föreligger. Det måste innebära att man under loppet av dessa två år diskuterar och följer utvecklingen. Annars kan följden bli att man accepterar att utvecklingen helt enkelt får ha sin gång. Det är mycket som står och väger i bedömningen av vad som är moraliskt försvarbart på detta område. Man kan inte bortse från att det finns många intressenter som värjer sig mot inskränkningar i forskarnas frihet. Vi får inte vara omedvetna om att det under en kort tid kan inställa sig något som man kan kalla för en tillvänjningseffekt och som gör att en del människor anser det försvarligt att man för mer eller mindre vällovliga syften t.ex. får använda sig av embryon som experimentmaterial.

Jag tycker inte att vi skall bortse från möjligheten av konfrontationer i dessa frågor. Egentligen är sådana att välkomna. Det kan innebära att vi någon gång får ta en strid för de mänskliga värderingar som det svenska samhället säger sig stå för. Att stämma i bäcken betyder i detta fall att man är vaksam mot de små stegens omärkliga offensiv. Det är därför som vi vill få till stånd en utvärdering efter två år. Kortsiktiga och lockande vinster samt fördelar kan i det långa loppet omärkligt leda oss in i ett samhälle som vi inte vill ha. Det måste vi hjälpas åt att motverka.

Anf. 6 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Det finns en grundläggande fråga som jag vill ställa både till den utskottsmajoritet som Ingrid Andersson representerar och till regeringen som har skrivit propositionen. Vad är syftet med att tillåta genetisk analys i samband med allmänna hälsoundersökningar? Tidigare i debatten har sagts att det finns risk för att man gör fynd, att människor får vetskap om dem, och att man sedan varken kan bota eller lindra sjukdomarna. Det är sant att det kan medföra plågsamma kunskaper för människor. Men de kunskaper vi nu har om generna är trots allt oerhört begränsade.

Vi kan identifiera en gen som i dubbel uppsättning ger cystisk fibros, men det betyder inte att vi vet allting om denna gen. Vi vet att det finns många gener, som i dubbel uppsättning ger en sjukdom men som i enkel uppsättning har en annan verkan, som vi inte riktigt känner till. Det finns t.ex. en form av anemi, där en enkel uppsättning av en gen innebär ett skydd mot malaria. Det finns en uppenbar risk att vi, när vi med våra begränsade grundläggande kunskaper om generna gör sådana här undersökningar och identifierar vilka vi vet ibland kan vara sjukdomsalstrande, alldeles för snabbt tar steget och

vill åtgärda det därför att vi inser att det innebär lidande för människor. Men det grundläggande som vi måste komma åt är att vi vet alldeles för litet om samspelet mellan olika gener. När vi nu accepterar genetiska analyser i allmänna hälsoundersökningar, ökar vi verkligen denna risk. Vi koncentrerar oss på fel saker. Det som vi borde lägga ner mycket mer forsknings- och utvecklingsarbete på är att försöka förstå sambanden mellan olika gener. Jag tycker som sagt att där finns risker. Jag undrar om utskottsmajoriteten har funderat över dessa risker och hur man förhåller sig till dem.

Anf. 7 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Annika Åhnberg har redan sagt precis det jag ville säga, så det finns ingen anledning att upprepa det.

Anf. 8 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Till Ulla Tillander som talar om att det här skall följas upp efter en tidsperiod på två år: Vi menar i utskottet att dessa frågor fortlöpande skall följas upp. Vi väntar inte i två år. Vi anser att ett uppföljningsarbete i olika frågor måste starta snarast och pågå hela tiden. Här sker nu en utveckling, och det är viktigt att noga följa den.

Annika Åhnberg frågade om motiveringen till allmänna hälsoundersökningar med genteknik. Sådana förekommer inte i dag, men vi vill försäkra oss om att om de skulle komma till stånd skall de ske endast genom att socialstyrelsen har gett sitt tillstånd. Grunden för att man skall få ett tillstånd är att det finns medicinskt välmotiverade skäl och att bot och lindring skall kunna ges i de fall där man gör fynd. Så här ligger vi litet före. Vi brukar ju anklagas för att ligga efter med lagstiftning, men här har vi för en gångs skull varit förutseende.

Jag vill gärna säga att jag kan ha all respekt för att det kan finnas olika syn och att man kan komma fram till olika ställningstaganden i dessa svåra frågor som jag inte tror att vi kan övertyga varandra om. Men jag vill också säga till dem som klagar på att det har tagit lång tid att komma fram till ett lagförslag att det faktiskt är väldigt svåra frågor. Att det har tagit lång tid kanske garanterar att vi har noga genomtänkt och funderat innan vi har tagit ställning i utskottsmajoriteten.

Anf. 9 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det är ingen motsättning mellan det jag säger om en uppföljning efter två år och det Ingrid Andersson säger om att vi skall följa upp vad som händer hela tiden. Det Ingrid Andersson säger är ju egentligen en förutsättning för det vi kräver i vår reservation om en samlad uppföljning efter två år.

Anf. 10 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Med de begränsningar Ingrid Andersson anger, att det skall vara medicinskt välmotiverat och att man skall kunna ge bot och lindring, blir det rätt obegripligt varför det skall krävas tillstånd, när vi nu vet att vi inte befinner oss på den nivån att vi kan göra det med de flesta av de fynd som vi kan få med genetiska analyser. Det vore mycket bättre att vi sade nej,

att vi sade att vi inte skulle använda genetiska analyser i allmänna hälsoundersökningar. Det betyder inte att vi för all evighet frångår oss detta redskap. Jag tycker att det är att ge fel signaler att säga att det skall vara möjligt efter tillstånd – särskilt som det är så lösa formuleringar i utskottets betänkande som läggs till grund för tillståndsgivningen, som socialstyrelsen skall stå för. Det lämnar väldigt mycket över till myndigheten själv att utveckla och fundera på vad det kan betyda, vad det egentligen är för uppdrag som den har fått från riksdagen.

Det har sagts att det har tagit så lång tid. Hade denna långa tid använts till att stimulera debatten, till att verkligen se till att man tränger igenom frågorna från alla möjliga håll, hade det kanske inte varit till så stor skada att det har dröjt länge. Men det stora problemet är ju att det har varit precis tvärtom, att man snarast haft en känsla av att debatten har varit så svår och obehaglig att man från olika håll har velat stoppa undan den i en låda och helst inte låtsats om den. Att det har tagit så lång tid har varit ett uttryck för att man hela tiden har försökt skyffla undan problemen i stället för att föra diskussioner. Hade vi haft en aktiv process med mycket av allmän debatt, då kanske det hade varit bra att det har tagit lång tid. Nu har vi tyvärr ägnat lång tid åt detta utan att komma någon vart i den här debatten, som vi fortfarande i så hög grad behöver och som jag tror att vi från riksdagens sida, från de politiska partiernas sida, måste bli mer aktiva i, utan att för den skull tro att vi alltid skall ha de rätta svaren. Det är någon sorts yrkessjukdom att vi själva förväntar oss – och andra förväntar sig – att vi skall ha tvärsäkra svar på alla möjliga viktiga frågor. Ibland är det faktiskt viktigare att ställa frågorna än att ha de färdiga svaren. Det är en process som vi fortfarande i mycket hög grad har gjort i vårt samhälle.

Anf. 11 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Vid en genteknikdebatt hos Bioteknikföreningen vid Umeå universitet talade en forskare och läkare om något som kallas Skellefteåsjukan. Den är en ärftlig sjukdom. Denna forskare hade arbetat mycket med detta och skulle i dag kunna göra en genteknisk manipulation på människor så att de blev av med denna sjukdom. Läkaren skulle också kunna åstadkomma sådant som gör att sjukdomen inte skall ärvas vidare. Det var en diskussion, Annika Åhnberg, där om detta, och forskarna var oense. Det fanns inte på något vis ens bland forskarna en majoritet som ville att forskaren skulle få lov att göra detta. Jag tycker att det är en tröst att veta att även forskarna är så osäkra om hur de skall handskas med sina forskningsresultat. Vi här i riksdagen skall vara mycket försiktiga med att ge dem möjlighet till det. Vi har inte kommit tillräckligt långt i de etiska och moraliska diskussionerna än.

Anf. 12 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är inte riktigt överens med Annika Åhnberg. Visst förs det en allmän debatt i dessa frågor. Jag kan hålla med om att den inte alltid är seriös. Det är väldigt svårt att styra det hela. Men vi har t.ex. hybrid-DNA-delegationen, som har verkat i några år. Den har i uppdrag att initiera debatt och sprida information till allmänheten. Den har faktiskt också gjort det.

Vi kan i utskottsmajoriteten tycka att vi har de rätta svaren i dag. Men eftersom det sker en utveckling och nya rön kommer fram, är det naturligtvis viktigt att vi följer dessa frågor. Vi kan inte vara tvärsäkra på att inte vi alla som sitter här får ändra vår uppfattning i dessa frågor. Då är det viktigt att veta att det finns många instanser som hjälper oss att följa dessa frågor, med inblandning av parlamentariker. Jag nämnde hybrid-DNA-delegationen, genteknikberedningen och många andra i mitt inledningsanförande.

Anf. 13 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Användningen av genteknik på människan har under lång tid varit ett debattämne. Detta är vi överens om. Jag tror att vi också är överens om att vi hoppas att denna debatt skall fortgå och fortgå i en vidare krets än hittills.

Dagens proposition har aviserats tidigare men har skjutits upp. Därför är det bra att vi nu kan besluta om lagstiftning och riktlinjer inom detta område; det är nödvändigt. Många anser att betänkandet borde ha omfattat ett vidare område. Eftersom det inte finns underlag för sådant i dag, finns det inte anledning att ytterligare försena beslutet. Det är hög tid att nu fatta beslut.

Krav på lagstiftning har framförts utifrån väldigt många olika synpunkter. De etiska aspekterna har i många fall varit de som oftast gett sig till kanna i debatten. Detta är också något som kommer att få allt större betydelse för människor i framtiden, inte bara i denna fråga utan även i andra frågor som berör hela samhället. Det är inte enbart de tekniska och ekonomiska synsätten som räknas. Människor vill vidga utrymmet för andra värderingar, värderingar som ligger på djupet av det mänskliga tänkandet. Det känns rätt och man är beredd att slå vakt om rätten att väga in andra värderingar. Dit hör ju människovärdets okränkbarhet. Det finns ett behov av att sätta gränser, t.ex. när det gäller att förändra arvsanlag och slå vakt om varje individs integritet.

Från humanitär synpunkt finns det förhoppningar inför framtiden om att genom genteknikens framtid bättre kunna diagnostisera och bota sjukdomar samt att lindra mänskligt lidande. Det visar sig också genom de framsteg som görs. I gårdagens Svenska Dagbladet kan vi läsa att man med hjälp av genterapi kan motverka hjärtinfarkt. Det är ett framsteg som jag tror många hälsar med tillfredsställelse.

Skall man kunna åstadkomma allt detta goda får gränserna ej sättas så snäva att forskningen hindras att åstadkomma nyttigheter för mänskligheten. Men för att vi skall kunna vidmakthålla denna balanserade syn och åstadkomma ett gynnsamt klimat för forskare i vårt land är det nödvändigt med debatt och saklig information. I och med detta betänkande har det lagts en grund för det fortsatta arbetet. Dessutom ger dagens beslut forskare arbetsro, och detta är viktigt. Förhoppningsvis försvinner huvuddelen av den misstänksamhet och den stundtals vilseledande debatt som blossat upp på senare år.

Det återstår ett omfattande arbete för att kartlägga och göra en översyn av hela det område som gentekniken omfattar. Det gäller människor, växter och djur samt organismer. Den översyn som genteknikberedningen gör och

som skall vara färdig första halvåret 1992 berör några viktiga områden, som bör bli föremål för riksdagens överväganden.

Gentekniken utnyttjas såväl inom grundforskning som i praktisk tillämpning. Det är viktigt att detta förs fram i debatten, att man understryker det som är till nytta för mänskligheten. Det får inte bli så att det är rädslan som blir huvudbudskapet, rädslan för det nya, för det okända, för den här tekniken. Det är lätt att det tenderar att bli så. Jag tycker att vi som sitter här och alla andra skall motarbeta detta. Det är möjligt att producera mediciner, mänskligt insulin och tillväxthormon eller ämnen med vilkas hjälp man kan identifiera sjukdomar. Tekniken kan ge förbättrade möjligheter att diagnostisera genetiskt betingade sjukdomar och mycket annat i framtiden. Inom en snar framtid förväntar man sig att kunna bota eller förebygga sjukdomar med genterapi genom att ersätta eller reparera en skadad gen.

Genterapi på kroppsceller är helt godtagbar ur etisk synpunkt. Effekterna går inte i arv. Ingreppet kan liknas vid en transplantation och kommer att ha en stor betydelse i framtiden när det gäller att förebygga och bota sjukdomar. Det är väldigt viktigt att det talas om sådana saker också.

Genterapi på könsceller i syfte att ge upphov till egenskaper som går i arv är inte möjlig med den lagstiftning som föreslås i betänkandet.

De senaste dagarnas tidningsdebatt har talat både för och emot detta lagförslag. Vi anser att lagförslaget är väl avvägt. Det är nödvändigt att sätta en gräns. Det har från forskarhåll angetts att det inte är vare sig etiskt eller medicinskt motiverat med genterapi på könsceller.

Allmänna hälsoundersökningar med hjälp av genterapi har det talats om ganska mycket här i dag. I lagtexten har dessa undersökningar omgetts med mycket stora restriktioner, bl.a. för att slå vakt om den enskildes integritet. Därför kommer sådana hälsoundersökningar också att bli sällsynta i framtiden, eftersom socialstyrelsens tillstånd krävs och de dessutom skall vara medicinskt befogade. Enligt specialmotiveringen blir ändamålsprövningen ett viktigt inslag i tillståndsprövningen.

När det gäller enskilda hälsoundersökningar anser vi det självklart att det är den enskilde individen tillsammans med läkaren som avgör om åtgärden är befogad. Även här bör det krävas ett skriftligt medgivande. Som vi har hört tidigare i dag är det viktigt att den ansvarige läkaren dessutom informerar patienten om konsekvenserna av att genetiska data lämnas ut.

Vi är alla överens om att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag om hur etiska krav på tillgång till genetiska data skall förhindras. Detta är en mycket viktig sak. Det är viktigt att människor känner trygghet inför lagstiftningen och inte misstänker kryphål i den.

Sammantaget anser vi moderater att detta betänkande är väl avvägt mellan forskares möjligheter och de enskilda människornas krav på integritet och sekretess. Det bör påpekas att det är helt nödvändigt att sekretessfrågan hela tiden bevakas. En skärpt lagstiftning i vissa avseenden kanske i framtiden kan visa sig vara befogad.

Hela utvecklingen av gentekniken är en ständigt pågående process, som kräver en anpassning av de ramar och riktlinjer som grundar sig på politiska beslut. Det innebär att vi under en oöverskådlig tid kommer att debattera genteknik, både här i riksdagen och ute i samhället. Det är alldeles självklart

att så många som möjligt skall delta i en debatt som berör oss människor in i den allra innersta minsta lilla beståndsdelen.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 14 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Först vill jag säga att jag ser det som ett litet misstag att jag har fått den här placeringen i talarordningen, eftersom jag hade anmält att jag kommer att argumentera för min motion. Det är Barbro Westerholm, som kommer upp senare, som representerar partiet och utskottsmajoriteten i den här debatten.

Det är mycket svåra frågor som vi skall ta upp i dag. Det är så med alla politiska frågor, men kanske alldeles särskilt med denna, att ingen kan säga att jag har rätt och du har fel, utan det finns argument både för och emot. Därför tycker jag att det har känts så skönt att dessa frågor har debatterats med sådan ödmjukhet i kammaren, inte bara i dag, utan också tidigare. Vi får försöka att i dialog känna vad som är rätt och vara beredda att ändra oss. Vi får pejla in rätt färdriktning.

Jag har i en motion yrkat avslag på hela propositionen. Det beror på att jag har den uppfattningen, att man borde behandla de etiska frågorna om livets början så samlat som möjligt. Nu har vi fått en liten byggsten i taget och har bundit upp oss inför följande beslut på ett sätt som inte är bra. Utskottet har också, åtminstone vid ett par tillfällen, tagit upp att det hade varit önskvärt att få en samlad bild och att ge regeringen den till känna. Nu står vi igen i samma situation. Jag tycker att det hade varit rimligt att vi fått frågorna om fosterdiagnostik i samma proposition. Betänkandet är klart och remissbehandlat. Det hade inte behövt bli så väldigt lång tidsförskjutning, med tanke på att det betänkande som det beslut vi skall fatta i dag vilar på faktiskt har funnits sedan 1984.

Jag har även den uppfattningen att det inte är acceptabelt att forska på befruktade ägg och embryon. Där finns det skäl för och emot. Men detta har för mig blivit den ståndpunkt som har känts riktig. Jag har kanske inte i första hand samma motivering som miljöpartiet, som är av samma uppfattning, tar upp i sin reservation, nämligen att motivet med den forskningen bara skulle vara att kunna manipulera med arvsanlag, så att förändringen går i arv och det blir en form av rasförädling. Den risken finns. Men personligen tror jag inte att den risken är så stor i dag, eftersom hela forskarsamhället går emot den användningen. Debatten förs så pass intensivt, och de problem som man har analyserat kan man också undvika.

För mig rör det sig mer om rätten att få se på livet som någonting heligt, att inte riskera att livet i vardande på något sätt blir ett försöksdjur i laboratorium. När jag började inom sjukvården för 30 år sedan var det som man kan göra i dag science fiction. Hade någon sagt till mig då att det har hänt att man har kunnat hålla liv i barn födda i 22:a graviditetsveckan, skulle jag inte ha trott på det ett ögonblick. Man kan också hålla liv i embryon längre och längre. Därför närmar sig gränserna varandra, så att man framför sig ser möjligheten att ha hela fosterutvecklingen utanför kvinnans kropp. För mig känns det skrämmande. Därför kan inte jag nu ställa upp på att man skall ha rätt att forska på embryon. Detta får till effekt att det för mig också är ohåll-

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Användning av
genteknik på männi-
ska, m.m.*

bart att fortsätta med provrörsbefruktning. Det är en behandlingsmetod som har erbarmligt dåliga resultat. Ungefär 10% av de utförda behandlingarna resulterar i ett levande fött barn. Man kan inte, som jag ser det, fortsätta med en medicinsk behandling om man inte är beredd att förbättra behandlingsresultaten genom forskning.

Beslutet i kammaren om provrörsbefruktning tycker jag är ett typiskt exempel på hur vi band upp oss genom att vi inte fick helhetsbilden. Det beslutet förutsatte att man kan få forska på embryon. Även det beslutet, som jag gick emot fattades preliminärt då. Det var en mycket svår situation även då. Som så ofta är fallet för oss politiker, ställdes vi inför fullbordat faktum. Behandlingen var redan i gång på tio olika håll. 5 000 människor stod i kö. Då frestas man att försöka göra bästa möjliga av en redan uppkommen situation.

Jag yrkar bifall till min motion där jag har yrkat avslag på propositionen och där jag har yrkat på förbud mot forskning på embryon samt som en konsekvens av det att man också måste avveckla provrörsbefruktningen.

Sedan vill jag stanna inför reservation 26, som handlar om forskning och användning av foster för medicinsk behandling. Den här frågan tog jag upp i kammaren omedelbart efter det att detta hade börjat tillämpas i vårt land. Jag har haft några interpellationsdebatter med Gertrud Sigurdsen om detta genom åren. Då, 1986, när jag tror att vi hade vår första interpellationsdebatt, tog man ut fostren hela för att komma åt hjärncellerna och kunna använda dem för forskning. Så småningom gjordes detta också för medicinsk behandling av Parkinsons sjukdom. Som jag såg det då var ett helt foster med levande hjärnceller ett levande foster. På sina håll hade man inte ens tillstånd från mödrarna att få ta fostret, eftersom foster enligt vår lag är en del av kvinnans kropp, och man inte behöver be om tillstånd för att ta delar av kroppen. Detta låg bl.a. bakom den motion vi tre borgerliga i socialstyrelsen, Karin Israelsson, Gullan Lindblad och jag, lade fram i riksdagen. Vi tyckte att det hade varit motiverat med en översyn av abortlagen på den här punkten.

Sedan frågan kommit upp kom det snabbt tilläggsdirektiv till transplantationsutredningen, att den måste titta på den här frågan. Läkaresällskapet kom mycket snabbt ut med sina etiska regler för denna hantering, vilka nu följs. Men det har gått många år, sex år, sedan den här verksamheten kom i gång. Det var i slutet av 1985 som etiska kommittén gav tillstånd för denna forskning. Fortfarande finns det ingen lagstiftning. Jag kommer att stödja den här reservationen, även om jag tycker att det ligger mycket i att transplantationsutredningen nu har fått uppdraget. Men det går tyvärr mycket långsamt. Där tycker jag att det behövs ett tillkännagivande.

Avslutningsvis vill jag beröra det som Annika Åhnberg sade, att många livsåskådningsfrågor och religiösa uppfattningar ligger i botten för olika ställningstaganden. Jag vill betona att det inte finns någon som har monopol på vad som är rätt och vad som är fel. Man kan aldrig säga att detta är den kristna etiken och att det därför skall vara på det här sättet. Vi har olika uppfattningar. Vi måste få ha olika uppfattningar och i en varsam dialog få pejla oss fram till vad som är rätt och om vi behöver ändra färdriktning. I frågan om provrörsbefruktning har t.ex. kds och jag rakt motsatt uppfatt-

ning. Kds tycker att man kan fortsätta med provrörsbefruktning trots att de inte vill acceptera forskningen. I frågan om att använda foster för medicinsk behandling och forskning har vi också haft olika uppfattningar. Jag tror inte att man skall göra sig beroende av aborterade foster inom den medicinska behandlingen. Men kds har accepterat detta, och den som har varit med och skrivit partiets medicinskt-etiska program var en av initiativtagarna till den här forskningen. Det finns ingen, menar jag, som kan säga att man har monopol på vad som är rätt eller fel. Men det jag tror att vi allihop är överens om är att vi i all ödmjukhet skall föra den här dialogen kontinuerligt, följa utvecklingen och försöka ändra färdriktning om vi känner att vi håller på att halka snett.

Jag yrkar som sagt bifall till min motion och till reservation nr 26.

Anf. 15 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Jag hoppas verkligen att Ingrid Ronne-Björkqvist inte uppfattade det som jag sade så, att jag menade att en uppfattning var bättre eller sämre resp. mera berättigad än en annan uppfattning. I stället håller jag verkligen med om att vi nog alla känner en djup osäkerhet i detta avseende. Vad vi måste börja med är att erkänna att det finns en djup osäkerhet och att det inte finns några säkra svar.

Om vi diskuterar dessa saker i en, som jag tror att Ingrid Ronne-Björkqvist uttryckte det, ödmjuk dialog, medverkar vi till att det blir goda förutsättningar för en sådan här diskussion. Hela tiden måste vi ha i åtanke att det trots allt handlar om att göra livet bättre för människor och om att människan skall hysa respekt för andra levande varelser.

Det som skrämmer mig mest är när man i den här diskussionen gör halt vid den andra sortens diskussion – dvs. den pragmatiska diskussionen, som handlar om vad som är ekonomiskt mest lönsamt för företagen att satsa på. Den typen av diskussion där man frånhänder sig det moraliska och etiska ansvaret genom att peka på alldeles näraliggande praktiska omständigheter som nödvändiggör en viss utveckling skrämmer mig.

Det händer ju t.ex. att stora multinationella företag inte ger den här diskussionen en chans, utan man rusar fram med enorma investeringar i forskning och utveckling på detta område när det gäller både medicin och andra delområden, där ekonomin och behovet av att göra vinster, tyvärr, får utgöra ledstjärnan. Jag tycker att det egentligen är där som den stora skiljelinjen går. Det är också därför som vi både i en motion och i en reservation har tagit upp frågan om hur nödvändigt det är att vi har en klar bild av vem som styr forskningen. Vi frågar där: Varifrån kommer pengarna, och till vilken typ av projekt går de? Vi behöver inte ha detaljkunskaper om detta, men jag tror att det är nödvändigt att vi i stora drag bildar oss en uppfattning om vem det är som finansierar verksamheten och om vad syftet är, för att på det sättet utvärdera hur de problem som kan bli följden skall hanteras från samhälls sida.

Anf. 16 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Det gäller två saker här. En fråga handlar om forskning beträffande embryon – dvs. befruktade ägg. Inom miljöpartiet finns det perso-

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Användning av
genteknik på männi-
ska, m.m.*

ner som tycker att det här är etiskt oförsvarbart och som inte vill att man skall forska på detta område. Men det finns också personer som på religiös grund inte vill ha en sådan här forskning. Den ena inriktningen står inte på något vis i motsatsställning till den andra. Människor kan med olika grundinställning komma fram till samma slutsats i frågan. Det finns alltså människor som utan att grunda detta på religiösa skäl inte vill ha forskning på detta område.

Ingrid Ronne-Björkqvist tycker att man inte skall använda sig av provrörsbefruktnings. Ja, den saken har vi i miljöpartiet också diskuterat mycket, fram och tillbaka. Vi har verkligen diskuterat frågan om ett nej till provrörsbefruktnings. Det finns ju ändå så många barn i världen. Vi borde kanske, precis som Ingrid Ronne-Björkqvist säger, ta hand om redan födda barn i stället för att använda provrörsbefruktnings. Det är dessutom svårt att över huvud taget få positiva resultat när det gäller provrörsbefruktnings.

Men vi har haft gruppdiskussioner om dessa saker, och då framkom det att längtan att få föda ett eget barn är mycket stark hos många kvinnor. Därför kan vi inte förbjuda provrörsbefruktnings. Längtan efter att få ett eget barn är så stark hos många kvinnor att vi känner att vi inte kan beröva kvinnorna denna möjlighet – ja, det gäller för resten även männen.

Anf. 17 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att mitt inlägg inte innebar någon kritik mot Annika Åhnberg. Tvärtom tycker jag att Annika Åhnberg visar respekt för människor med en annan livsåskådning. Om Annika Åhnberg har fått en annan uppfattning, rör det sig om ett missförstånd. Vi har samma uppfattning om riskerna beträffande de multinationella företagen och svårigheterna att få insyn i forskningen. Dessa saker har vi i folkpartiet tagit upp i vår bioteknikmotion. Jag är dock inte säker på att vi har exakt samma modell för agerandet när det gäller att ta tag i dessa frågor. Jag har inte detaljkunskaper på området just nu. Men jag vet att det handlar om problem som vi också vill arbeta med och som vi har tagit upp.

Sedan säger Anita Stenberg att det finns olika uppfattningar inom miljöpartiet i dessa frågor. Då vill jag framhålla att det förhåller sig på det sättet också i vårt parti. I en debatt mötte jag en representant för ett annat parti som sade: För oss är det här så viktigt att vi förväntar oss att man följer partilinjen. Partiprogrammet för de etiska frågorna är viktigare än allting annat.

Jag framhöll att det här är mycket viktiga frågor för oss. Ja, dessa saker är kanske viktigare än allting annat. Vi skulle därför aldrig ens drömma om att våldföra oss på någons samvete. I dessa frågor får man aldrig tysta de ropandes röst i öknen. Därför är det fullständigt självklart att vi röstar fritt i vårt parti i dessa frågor.

Anf. 18 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Diskussionen om gentekniken är grannlaga, inte minst därför att kunskapen är ny. Dessutom sker det hela tiden en utveckling. Gentekniken har i och för sig länge använts inom jordbruket, där man har röntgenstrålat och hållt colchicin på grödorna – helt i blindo. Man har så att säga odlat ut för att se vilka nyheter det skulle bli. Nu vet man mycket bättre

vad det är man gör, och nu börjar man också kanske kunna tillämpa kunskaperna på människan. Därmed får vi kanske nya, revolutionerande och natur-enliga behandlingsmetoder. Det finns mycket gott i den här utvecklingen. Men den väcker också, som den här debatten har visat, många etiska problem. Dessa accentueras helt naturligt av den mycket snabba utvecklingen på forskningens område. 90 % av alla forskare i världshistorien lever ju i dag.

Man skall hjälpa naturen. Men man skall inte förändra den. Den etiska debatten behövs – även om denna är nymornad.

Det finns fyra huvudprinciper att hålla sig till i den etiska debatten: själv-bestämmandeprincipen, rättvisepincipen, lidandeminimeringsprincipen och godhetsprincipen.

Det är mot bakgrund av dessa principer som de etiska värderingarna görs. Det är också mot bakgrund av dessa som den nya tekniken skall värderas. Såvitt jag förstår strider utskottets förslag inte mot dessa vedertagna etiska principer. Att genom forskning öka vårt vetande är sällan oetiskt – om bara arbetsmetoderna uppfyller de etiska kraven. Det är tillämpningen som i regel ger upphov till de etiska problemen. Det är främst i det avseendet som vi måste vara vaksamma i den fortsatta debatten.

När man diskuterar genteknik på människor kommer man alltid in på frågan: När börjar mänskligt liv? Vi vet alla skillnaden mellan ett ekollon och en ek. Men fostret ser vi inte, och därför blir det så mycket svårare. Spermien och det obefruktade ägget är båda liv existerande sedan årtusenden i en obruten följd. Fostret är ett mänskligt liv i vardande i en kontinuerlig process mot en fullt utvecklad människa. Jag har mycket svårt att sätta en gräns mellan liv och icke liv i den situationen. Utskottet sätter en gräns när neuralröret anläggs 14 dagar räknat från dagen för befruktningen. Om man därigenom också får en möjlighet till perception av fostret, tycker jag att detta kan vara en väl avvägd avgränsning, i varje fall med den kunskap som vi har i dag.

Utskottet säger att manipulerade fostervävnader inte får återföras till kvinnan, vilket jag anser är ett rimligt ställningstagande mot bakgrund av att man annars förändrar naturen. Däremot tycker jag att det är ett rimligt förslag att enskilda individer skall kunna få dra fördel av det vetande som vi får fram i form av behandling siktande mot bättre hälsa och bättre livssituation.

Vi kommer alltid att behöva sätta gränser. Jag anser att regeringen i propositionen har gjort en god avvägning på ett område där utvecklingen framöver kommer att kräva ständiga omprövningar i takt med att forskningen ger oss nya kunskaper och nya möjligheter. Jag tror också att det är viktigt att vi riksdagsmän liksom forskarna deltar aktivt i genteknikdebatten. Genteknik kan ge stora möjligheter till att i den allmänna debatten, om den blir osaklig, skrämman oerfarna och okunniga människor. Och fruktan är den starkaste av alla mänskliga känslor. Därför tror jag att vi har en särskilt viktig uppgift att ge debatten ett nödvändigt inslag av inte bara kunskap utan också värderingar baserade på grundläggande ideologier. Den etiska debatten blir allt viktigare, och ny kunskap ger ständigt nya frågeställningar och nya möjligheter.

I dagens situation och med dagens kunskap anser jag att utskottets förslag är väl avvägt, och jag tillstyrker det varmt. Jag tror emellertid att vi skall vara

medvetna om att vi aldrig kommer att komma till ett för alla tider gällande ställningstagande. De rätta svaren på allt kommer vi aldrig att kunna få. Och vi måste, mot bakgrund av våra ideologier och mot bakgrund av de grundläggande etiska principerna och de nya kunskaper vi får, ta ställning gång på gång efter hand som utvecklingen fortskrider i, som det har sagts här, en ödmjuk dialog.

Anf. 19 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Först vill jag ställa en fråga som jag på grund av debattreglerna inte kunde ställa tidigare till Annika Åhnberg. Vilka många exempel har Annika Åhnberg på skadliga hälsoundersökningar som har utförts?

Herr talman! Vi kommer i dag att fatta beslut om den lag om användning av viss genteknik på människa som vi har väntat länge på, men bättre sent än aldrig. Jag tror att det är på det sättet som vi kommer att få arbeta. Vi når aldrig fram till den helhetssyn som en del har efterlyst. Vi riskerar i stället att verkligheten kör förbi oss om vi väntar på det perfekta.

Folkpartiet liberalernas majoritet säger ja till propositionen med de förbättringar av lagen som vi har föreslagit och fått gehör för. Att det sedan finns en enskild folkpartistisk reservation är naturligt när det gäller frågor som rör livets början, livets slut och livets innersta väsen. Vi måste respektera att det finns olika uppfattningar i detta sammanhang. Det är en hjärtefråga för oss i folkpartiet liberalerna att respektera avvikande meningar.

Det finns emellertid anledning att vid ett sådant här beslutstillfälle se bakåt och analysera denna beslutsprocess. Vad finns det att lära?

Vi kan notera att forskningen med hjälp av genteknik och utvecklingen av livsnödvändiga läkemedel har hämmats på grund av de opinionsstormar som skapats mot gentekniken. Jag tänker på utvecklingen av blödarsjuka-preparat. Och det är sjuka människor som kommit i kläm i den debatt som vi friska fört. I fortsättningen måste vi på ett bättre sätt inbegripa de människor som det gäller. Jag tänker på människor som bär på anlag för svåra ärftliga sjukdomar.

Utifrån min egen erfarenhet av arbete inom hälso- och sjukvård, forskning, administration och politik har jag försökt förstå varför det går snett i debatten ibland. Alla inom dessa områden vill ju ändå göra ett bra arbete. Det första problem som jag ser i detta sammanhang är kommunikationen mellan de olika grupperna. Vi reagerar alla olika på frågor och problem utifrån vår egen kunskap, referensram och erfarenhet. Det är bra med ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte och debatt mellan dessa grupper. Man blir så lätt hemmablind. Men för att det inte skall gå snett måste man verkligen kommunicera, inte tala förbi varandra. Det krävs ett kunskapssökande och ett känslomässigt engagemang att åstadkomma något bra, att tillskansa sig ny kunskap och att inte bli döv för nya impulser när man tycker att man har bestämt sig för vad man skall tycka i en fråga. Alltför många blir döva på ett för tidigt stadium och förmår inte ompröva ett ställningstagande. Ingrid Andersson var inne på att vi måste vara beredda på att ompröva våra beslut vartefter kunskap tillkommer. Det gäller verkligen oss politiker.

Sedan har forskarna en viktig roll att förmedla sina resultat till mottagarna på ett begripligt och ansvarsfullt sätt. Valet av ord spelar här en mycket stor

roll. T.ex. ordet manipulation har olika innebörd för forskare och allmänhet. För forskaren betyder det tillvägagångssätt, för allmänheten betyder manipulation som regel bedrägligt förfarande eller knep. Och då är det inte konstigt att man uppfattar ordet genmanipulation på olika sätt.

Ett exempel på hur svårt det är med kommunikation är en fråga som har diskuterats på sistone i massmedia, nämligen förbudet mot forskning som syftar till att åstadkomma genetiska effekter som kan gå i arv. Man har målat upp en hotbild av forskare som blir straffade genom att i sin grundforskning ha råkat hitta något som så småningom kan användas för att åstadkomma genetiska effekter som kan gå i arv. Men forskare som bedriver grundforskning som inte har något annat syfte än att vidga vår kunskap kan inte straffas. Det som vi är ute efter är forskning om mänskliga befruktade ägg, forskning som syftar till metoder för att åstadkomma genetiska effekter som kan gå i arv. Man måste läsa hela 2 §, inte halva, eftersom det då blir missförstånd. Vi är alla överens om, även forskarsamhället via bl.a. medicinska forskningsrådet, att vi skall förbjuda den forskning som syftar till genterapi på mänskliga celler.

En annan sak som jag vill ta upp, och som belyses i en del reservationer som är fogade till betänkandet, är misstro mot andra grupper som man själv har liten erfarenhet av. Det kan gälla forskare, företrädare för etiska kommittéer eller myndigheter som arbetar med frågor som genteknik. I dessa reservationer visas en övertro på att allt blir mycket bra om vi skapar något nytt och heltäckande. Men alla är vi människor. Ingen är perfekt. Ingen besitter all tillgänglig kunskap, och ingen besitter en total förmåga att i kristallkulan se vad som blir konsekvensen av det ena eller det andra. Det är därför inte konstigt att ett och annat blir fel, men det kan ju också rättas till. Som jag ser det gäller det att bygga på det som vi har i dag, att förbättra befintliga system genom att tillföra ny kunskap, förändra lagstiftning, skapa kompetens och resurser och inte ha en övertro på vad som kan skapas om vi börjar bygga ett helt nytt hus. Givetvis skall vi spåra var det saknas resurser och kompetens samt se efter vad som fattas. Vi skall dock bygga på det vi har.

I reservationerna föreslås t.ex. en bioteknikinspektion, en biotekniklag och en övergripande etisk biotekniknämnd som en ersättning för allt det som redan nu görs av myndigheter, livsmedelsverk, läkemedelsverk, naturvårdsverk, kemikalieinspektion och de etiska kommittéer som i dag finns i dag på flera håll i landet. Med kännedom om vilken kunskap och vilja som finns inom dessa olika organisationer att förbättra för människorna ute i samhället finner jag inte någon anledning att skapa några nya organisationer.

Det är en generell företeelse som vi inom politiken möter, att man vill skapa något nytt när man upptäcker mänskliga otillräckligheter i det gamla. Vi som lever i politiken bevittnar en ökande tilltro till nya, oprövade partier som dyker upp i samhället. Man vet ju redan hurudana vi som har varit med är med våra fel och brister. Man vill inte riktigt se att våra ambitioner är att använda den kunskap och erfarenhet som vi har förvärvat i det politiska livet och på annat sätt för människors bästa.

Det finns ett ordspråk som säger att man vet vad man har, men inte vad man får. Det är värt att tänka på i detta sammanhang. Samtidigt måste vi naturligtvis ta dessa signaler på allvar och självkritiskt granska oss själva,

samtidigt som vi frågar oss varför det finns den här misstron mot oss och våra arbetsinsatser, mot myndigheter och forskarvärld. Vi måste undanröja denna misstro med att rätta till fel, informera, förtydliga och föra ut kunskap.

Jag vill avsluta som jag började med att uttrycka tillfredsställelse över att vi nu får denna lag som värnar om livets främsta värden, och det är ju mer på gång. Inom ett sådant här område, där utvecklingen går snabbt och engagerar människor så djupt, är det viktigt att vi sprider ny kunskap på ett begripligt sätt och beskriver såväl för- som nackdelar och risker med nya landvinningar utan övertoner åt det ena eller andra hållet. Dessutom måste vi fortlöpande från det att den här lagen träder i kraft följa upp dess konsekvenser, så att vi utan dröjsmål kan rätta till eventuella fel. Här har forskarna, tillsynsmyndigheterna, massmedia och vi själva ett ansvar att följa utvecklingen.

Därmed yrkar jag bifall till socialutskottets betänkande om användning av genteknik på människan, m.m., och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Jag vill runda av med att jag tycker att vi har haft en väldigt fin morgon här.

Anf. 20 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Om jag i mitt första anförande uttryckte mig så att det har gjorts många hälsoundersökningar som i sig har varit skadliga, uttryckte jag mig verkligen slarvigt. Jag menade att det har förekommit att resultaten av undersökningar har använts på ett sådant sätt att dessa problem har uppstått – att människor har fått kunskap som de inte har kunnat använda på ett konstruktivt sätt. Tyvärr har jag inte rustat mig med exakta sakuppgifter som jag kan redogöra för här i dag, men jag skall gärna återkomma till Barbro Westerholm i denna fråga.

Barbro Westerholm sade att det är viktigt att denna diskussion förs med dem som berörs. Hon nämnde en grupp för vilken gentekniken innebär ett stort hopp. Jag delar denna uppfattning, men jag tror inte att det är så enkelt som att säga att denna diskussion har förts bara av friska människor medan alla andra har ställts utanför. Det finns också en annan grupp som i hög grad berörs och som tidvis har farit illa i denna diskussion, nämligen människor med handikapp, som befarar att detta i förlängningen kan leda till inställningen att bara friska människor kan leva ett rikt och lyckligt liv, och att man, om det finns risker för någon typ av handikapp, till varje pris skall försöka eliminera risken att sådana barn föds. Det är klart att handikappade människor som har det mycket svårt men ändå lever ett fullt och rikt liv tycker att detta är en svår debatt.

Jag är själv mor och har fött barn, men jag har aldrig vågat genomgå något av de prov som skulle ställa mig inför svåra valsituationer. I ett samhälle med knappa resurser, som ju alla samhällen har, har jag då rätt att välja att låta bli att skaffa den här kunskapen? Har jag rätt att till det här samhället föda barn, som kanske kommer att ställa krav på resurser från samhället för att de skall kunna leva ett bra liv? Eller är det omoraliskt av mig att förvänta mig att samhället solidariskt skall ställa upp, när jag hade möjligheten att

undvika att hamna i en sådan situation? Denna diskussion är också mycket svår. Men utgångspunkten måste vara att alla människor som föds till detta samhälle skall ha rätt att få del av samhällets resurser så att de kan leva ett fullt och rikt liv. Utan tvivel finns i denna diskussions förlängning också dessa mycket svåra frågeställningar.

Barbro Westerholm sade vidare att vi skall bygga på det vi har. Det är i och för sig riktigt, men jag tror att dessa motioner och reservationer uttrycker ett väldigt stort missnöje med det vi har just när det gäller bioteknik och genteknik. De befintliga instanserna har inte förmått leva upp till det som man bör kunna förvänta sig av dem. Det har inte förts någon bra diskussion och samhället har inte skapat något bra regelverk. Vi har stått handfallna och lämnat över diskussionen till oseriösa massmedialt gångbara spekulationer. De instanser som finns måste ta en stor del av ansvaret. Det är berättigat att säga att det behövs nya medel.

Anf. 21 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Det var bra att jag fick svaret om screening. Det är viktigt att det vi säger här är baserat på fakta. Haschtest inför anställning är en hälsoundersökning som jag tar avstånd ifrån, eftersom en sådan undersökning kan leda till skada.

Annika Åhnberg sade att vi måste inbegripa de handikappade i denna diskussion. Jag instämmer helt i detta. Annika Åhnberg har rätt. Alla som berörs bör vara med i debatten.

Annika Åhnberg tog upp frågan om det är omoraliskt att välja att föda ett barn med handikapp. Alla barn skall vara välkomna. Vi i folkpartiet liberalerna har lyft fram detta i vår bioteknikmotion. Det måste finnas ett fritt val. Här behövs betydligt mer stöd från samhällets sida för att dessa familjer skall kunna leva ett normalt liv. Det verkar som att vi närmar oss detta att vi måste bygga på det vi har. Vi måste självkritiskt granska bristerna i det vi har och åstadkomma förbättringar i stället för att flytta över och börja något helt nytt, som kanske inte heller blir så fullkomligt.

Anf. 22 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Det får inte vara så att vi, när det gäller människors rätt att födas och leva, skall ha möjlighet att säga: Den här människan behöver inte födas. Det vore bäst för samhället om det utfördes en abort. Den här människan kommer att bli för dyrbar.

Vi måste bestämma oss för att vi inte vill ha ett sådant samhälle.

När det talas om sociala frågor diskuteras alltid pengar och om man har råd till den ena eller den andra vården. Man måste ha råd till denna vård! Däremot kan man diskutera om man har råd att bygga vissa broar eller råd att lägga ned pengar på krigsindustrin. Men det får aldrig någonsin sättas i fråga om ett samhälle har råd att låta en människa födas.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 21 §.)

4 § Vissa frågor om äldre och handikappade

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1990/91:SoU11 Vissa frågor om äldre och handikappade (prop. 1990/91:14).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

5 § Socialavgifter för vissa idrottsutövare

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU10 Socialavgifter för vissa idrottsutövare (prop. 1990/91:76).

Anf. 23 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Likabehandlingsprincipen gäller inte för aktiva i olika typer av idéburna föreningar. Utövar man någon form av idrottsverksamhet särbehandlas föreningen förmånligt jämfört med om man deltar i en annan organisations verksamhet, vilken borde uppskattas som lika värdefull.

I den proposition som behandlar socialavgifter för vissa idrottsutövare föreslås att de särregler som tidigare gällde skall gälla även i fortsättningen. Den nyligen beslutade skatteomläggningen har medfört att de flesta ersättningar belagts med sociala avgifter samt att de skattebelagts. När detta blev uppenbart för olika organisationer insåg man snart att verksamheten hotades. I det sammanhanget särbehandlar regeringen, och nu även riksdagen, idrottsrörelsen jämfört med andra organisationer.

Idrottsrörelsen och de där verksamma undantas från dessa avgifter upp till en ersättning av ett halvt basbelopp. Betalas inga avgifter in skall inga förmåner utgå. Från centrens sida har två enskilda motioner lagts med krav på att ett helt basbelopp skall kunna undantas. Det skulle innebära att idrottsföreningarna får bättre möjligheter att klara sin ekonomi. I dag utgår bidrag till denna verksamhet. När avgifter skall erläggas uppstår en verklig rundgång i ett skattesystem som skulle minska rundgång och orättvisor.

Jag yrkar med detta bifall till reservation nr 1.

Det finns en stor mängd idéburna organisationer som får en mycket besvärlig ekonomisk situation med de nya skattereglerna. Om man deltar som medverkande i en sådan organisations verksamhet och erhåller ersättning skall organisationen erlägga sociala avgifter för denna ersättning. Ofta är det ersättningar som motsvarar kostnader som uppstått för att man skall kunna delta. Det är märkligt att detta inte väckt regeringens vilja att undanta även dessa organisationer från nu gällande regler. Utskottet hänvisar till stiftelse- och föreningsskattekommitténs utredningsarbete. Därför har jag avstått från reservation i det här avseendet. Nu återstår att se om denna kommitté kan lösa problemen.

Förra gången de här särreglerna behandlades i riksdagen framhöll skatteutskottet att motsvarande åtgärder självfallet borde vidtas för dessa organi-

sationer och, som tidigare framhållits, redovisas senast i budgetpropositionen 1991. Tyvärr fanns det inte något sådant förslag i årets budgetförslag; det kommer knappast något i kompletteringspropositionen heller. Det innebär att övriga organisationer förgäves får vänta på besked om likabehandling. Jag har i ett särskilt yttrande utvecklat mina synpunkter på just den situationen.

Stiftelse- och föreningsskattekommitténs arbete tar väl ännu en tid. Tills det är färdigt behöver våra idéburna organisationer extra kompensation om de skall kunna bedriva den verksamhet de haft under senare år.

Det finns inte något i propositionen som förklarar av vilken anledning dessa organisationer inte skall få samma behandling som idrottsföreningarna. Det vore intressant om Nils-Olof Gustafsson kunde anföra ett sådant skäl. Varför uppskattas inte de andra idéburna föreningarnas verksamhet på samma sätt som just idrottsrörelsen? För oss som arbetar med drogförebyggande arbete framstår detta förhållande som mycket märkligt. Jag förväntar mig inte något svar på frågan.

Nu återstår det att följa vad som sker med vår föreningsverksamhet, som i allt högre utsträckning skall ta över det förebyggande arbetet bland inte minst barn och ungdomar, när samhället inte längre har råd. Men med det övertagandet måste också resurser följa för att det skall vara ekonomiskt möjligt att bedriva någon verksamhet. Redan i dag sker det mesta arbetet ideellt; det finns inte något större utrymme för utökade insatser av den arten.

Herr talman! Jag hoppas att regeringen och riksdagen förstår att uppskatta detta arbete inte bara med ord utan även med ett ekonomiskt stöd och inte bara med nya pålagor.

Anf. 24 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! I allmänhet beskattas ersättning i samband med idrottslig verksamhet som inkomst av tjänst. Det finns undantag när det gäller de regler som gäller för näringsverksamhet.

Sedan flera år tillbaka har riksskatteverket gett ut rekommendationer vad gäller beskattning av ersättning i samband med idrottslig verksamhet som kan hänföras till inkomstslaget tjänst. När det gäller den del av regelverket som är aktuell för det vi diskuterar nu, kan man sammanfattningsvis säga att reglerna innebär att ersättning till idrottsutövare som sammanlagt under året understiger ett halvt basbelopp har varit undantagen från det underlag som ligger till grund för beräkning av den sjukpenning- och pensionsgrundande inkomsten. Den har också undantagits från underlaget för arbetsgivaravgifter.

Skatteomläggningen har gjort att förutsättningarna för detta delvis har ändrats. I proposition 76 läggs förslag om att återställa förutsättningarna till det de har varit. Märkvärdigare än så är det inte.

Vi har ju många gånger här i kammaren diskuterat socialavgifter och idrottsverksamhet. Jag har då hävdat att det kan vara rationellt och försvarbart att undanta ett visst belopp från underlaget för socialavgifter. Vi har ansett att ett halvt basbelopp kan vara en lämplig avvägning. Men om det börjar röra sig om så stora belopp som ett helt basbelopp har vi ansett att det skulle

betyda en alltför stor urholkning av den enskildes sjukpenning- och pensionsskydd. Den uppfattningen hävdar vi fortfarande.

Det är ingenting att hutla med – och vi har aldrig gjort någon hemlighet av det – att utskottsmajoriteten har och har haft principiella betänkligheter när det gäller att göra sådana här undantag, men av inte minst administrativa skäl tillstyrker vi ändå propositionens förslag.

Karin Israelsson frågar varför regering och utskottsmajoritet inte värdesätter andra ideella organisationers arbete lika mycket som idrottsrörelsens. Jag är den förste att intyga folkrörelsernas stora betydelse – förr och nu. Jag är uppfödd med och lever i folkrörelsen och vet dess värde. Den är värd allt samhällsstöd som rimligen kan ges. Jag är dock mycket tveksam till om det är rätt metod att göra det via en sänkning av socialavgifterna, av skäl som jag nyss anförde. Nu gör ju stiftelse- och föreningsskattekommittén en uppföljning av vilka effekter skatteomläggningen kan komma att få för folkrörelserna. Jag tycker att vi i vanlig ordning får avvakta vad de kommer fram till innan vi tar ställning.

Min mening är att folkrörelsernas och ideella organisationers arbete är värt allt samhällsstöd som det kan få med de resurser vi har, men jag tycker inte att det här är rätt metod. Jag är, som sagt, mycket tveksam till den även när det gäller idrottsrörelsen.

Herr talman! Jag yrkar avslag på den reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 25 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Nils-Olof Gustafsson gjorde ju en bekännelse i sin slutmening när han sade att han är tveksam även till detta. Det kan väl då vara riktigt att man kanske inte skulle ha gått in för det här förslaget.

Nu är detta en orättvisa, och ingenting blir ju bättre av att den förekommit tidigare, utan det är snarare en försämring att man cementerar den ojämlika behandling som ideella organisationer får uppleva. Den här typen av organisationer får det ju ännu svårare i dag med ytterligare pålagor som en följd av skatteomläggningen, vilken innebär momsplikt, försämrade möjligheter för lönebidragsanställda osv. Det skulle ha suttit ganska bra om även socialdemokraterna hade insett att det här stödet hade varit ett bra sätt att bistå de ideella organisationerna. Vad som nu kommer att inträffa är väl i så fall att det – om även regeringen ställer upp på Nils-Olof Gustafssons välvilja om ekonomiskt stöd till dessa organisationer – måste till någon annan typ av särbehandling för att lösa deras problem.

Jag sade i mitt anförande att de många vackra orden inte längre hjälper, om de organisationer som inte får detta stöd skall kunna klara sin verksamhet. Man befinner sig i en mycket bister ekonomisk situation, där ett av de alternativ som finns är att man skär ner verksamheten. Det kan inte vara i samhällets intresse, eftersom man i många sammanhang skriver varmt om de här organisationernas insatser för att klara bl.a. det drogförebyggandet arbetet.

Det är illa att det är på det här viset. Nu förstår jag att i dagens debatt finns det ingen möjlighet att ändra på beslutet utan att vi får finna oss i det. Då gäller det bara att se till att den kommitté som arbetar med frågorna

snappt blir klar med sitt arbete och att resultatet går i en för organisationerna positiv riktning.

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

Anf. 26 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara understryka att det beslut som vi om ett tag kommer att fatta inte innebär något nytt, utan det möjliggör att vi kan tillämpa samma regler som tidigare. Propositionens förslag är ingenting annat än ett återställande av den ordning som gällde förut. Vi kan tycka att det är bra eller dåligt, men det är alltså inte fråga om något nytt inslag i lagstiftningen.

Jag vet naturligtvis inte vad kommittén kan komma fram till som skall följa upp hur ideella organisationer klarar sin verksamhet efter skatteomläggningen. Jag bara hoppas att det skall finnas ekonomiskt utrymme i de statsbudgetar som läggs i framtiden, så att den mycket viktiga verksamhet som utförs inte avvecklas utan utvecklas.

Anf. 27 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill upprepa att det inte är något nytt, men det gör ju inte att rättvisan blir större, utan den orättvisa som finns fortsätter i och med dagens beslut.

Anf. 28 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag vill till en början slå fast två fakta. I det här sammanhanget har jag ingen som helst invändning mot samhällets stöd till idrotten och vill inte diskutera det i och för sig.

Jag vill också slå fast att det ideella arbetet är vanligast i idéburna föreningar och i idrottsföreningar. Kostnader för sociala avgifter och underlagsberäkningar för framtida pension eller för sjukpenninggrundande inkomster är då inte något som helst problem.

Tillsammans med medmotionärer har jag i en motion pekat på den skillnad i stöd till olika slags föreningsarbete som undantaget från sociala avgifter speglar. Utskottet avstyrker motionerna med motiveringen att ett undantag inte motiverar ytterligare undantag. Jag förstår utskottets principiella syn på urholkningen av pensionsskyddet. Däremot är jag mycket tveksam till det här beslutets tillbakaverkande effekt. Det handlar faktiskt om ett slags retroaktiv lagstiftning.

Undantag från socialförsäkringslagsstiftningen är inte bra. Det principiellt riktiga är att alla ersättningar behandlas på samma sätt ur avgifts- och skattesynpunkt. Stöd från stat, kommun och landsting skall sedan ges till olika föreningar och verksamheter på likartade grunder.

Ur administrativ synpunkt är emellertid det i propositionen föreslagna undantaget bra, särskilt för barn- och ungdomsorganisationer som har svårigheter att klara arbetsgivarrollen, som de måste spela även för en mängd små belopp till många ledare.

Jag är också medveten om att stödet till föreningsarbetet primärt inte är en fråga för socialförsäkringsutskottet. Den frågan borde kunna diskuteras i ett sammanhang där statens stöd övervägs på ett samlat sätt. Jag vill inte heller se den här frågan som en effekt av skattereformen. Där finns ju 100

*Socialavgifter för
vissa
idrottsutövare*

milj. kr. anslagna för viss kompensation till olika folkrörelser. Beloppet är säkerligen otillräckligt, och lejonparten går till idrottsverksamhet.

Många av oss är starkt övertygade om den stora betydelse som arbetet inom folkrörelserna har för det svenska samhället. Det arbetet ger också enskilda människor möjlighet till personlig utveckling och tillfredsställelse. Folkrörelsearbetet är ett styrkebälte för den svenska demokratin.

Mätt i antal deltagare har det idéburna arbetet i dag svårigheter. Behovet av det arbetet är ingalunda mindre i dag än tidigare, exempelvis inom drogområdet, men det är kanske svårare att tydliggöra. För att engagera fler och framför allt yngre människor är det avgörande för de olika föreningarna att de känner samhällets uppskattning och att arbetet värderas på ett likartat sätt.

Herr talman! Det finns skäl att följa vilka positiva och negativa effekter undantagsregeln har för idrotten. Därefter blir det anledning att återkomma till frågan om utvidgning av undantaget eller att helt ta bort det.

Anf. 29 STIG BERTILSSON (m):

Herr talman! Det här betänkandet är föranlett av skatteomläggningen, som ju bl.a. fick till följd att föreningar som betalar över 1 000 kr. till idrottsaktiva får betala sociala avgifter på alla sådana belopp. Det motsvarade en ökning av kostnaderna för den svenska idrottsrörelsen på åtminstone ett par hundra miljoner kronor och utgjorde alltså en betydande del av den totala kostnadsökning på 600–700 milj. kr. som idrottsrörelsen fick på grund av skatteomläggningen.

I betänkandet föreslås, som det har sagts tidigare här, att man återställer ordningen till det gamla, dvs. ett halvt basbelopp är befriat från sociala avgifter. Det har vi moderater ställt oss bakom. Vi tycker att det som en övergångslösning är acceptabelt. Men långsiktigt sätt har vi ett betydligt bättre förslag, och det borde kanske ha redovisats här.

Vi har väckt en motion under den allmänna motionstiden där vi har yrkat på en långsiktigt bättre lösning, men den motionen har tydligen inte alls behandlats i det här sammanhanget. Eftersom detta är en viktig fråga vill jag väldigt kort ge en bakgrund till hur vi ser på saken.

Genom en regeringsrättsdom 1985, som gällde en ishockeyspelare i ett allsvenskt lag, fick många idrottsföreningar stora ökade kostnader. I och med den domen förändrades de idrottsaktivas socialrättsliga ställning så att de jämfördes med anställda. Då bestämdes att sociala förmåner skulle utgå för idrottsutövare, även om de har en annan verksamhet som huvudsaklig inkomstkälla. Därmed skulle också socialavgifter utgå. Det här innebär naturligtvis att föreningarna, utöver de överenskomna ersättningarna, måste betala betydande avgifter.

Enligt vår mening, som vi framförde i vår kommittémotion i januari, skall den grundläggande principen vara att en idrottsutövare – eller någon annan verksam inom idrottsrörelsen – skall ha samma förmåner som vid normala anställningar, om idrottsverksamheten är den huvudsakliga inkomstkällan. I de fallen är det då naturligt att socialförsäkringsavgifter skall utgå.

Däremot anser vi moderater att i de fall som den idrottsaktive har en annan huvudinkomst bör det ges en möjlighet för föreningen och idrottsutöva-

ren att träffa en överenskommelse om huruvida sociala förmåner skall utgå eller inte. Det skulle kunna lösas i varje enskilt fall genom förhandlingar mellan den enskilde och föreningen – det förhandlas ju om ersättningar och avgifter i många sammanhang inom idrotten i dag. Självfallet skulle det vara så att i de fall man kommer överens om att förmåner skall utgå skall också föreningen betala avgifter.

Det här skulle inte på något sätt äventyra grundtryggheten för dem som idrottar och har idrotten som huvudsaklig inkomstkälla. Samtidigt skulle det faktiskt medföra att där de sociala förmånerna inte behövs, om jag säger så, skulle idrotten besparas en del "onödiga" kostnader.

Detta kunde möjligtvis, herr talman, ha funnits med i ett särskilt yttrande, men eftersom motionen inte har behandlats i det här sammanhanget återkommer vi moderater i frågan.

Anf. 30 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag tycker nog också att en motion som den som Stig Bertilsson pratar om mycket väl hade kunnat vara med i det här betänkandet. Jag har ingen förklaring till det sätt man har sorterat motionerna på, men vad jag förstår kommer den motionen upp i samband med att vi behandlar socialavgifterna i ett större sammanhang. Jag lovar Stig Bertilsson att då kan vi ta diskussionen om förslagen i den moderata motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 21 §.)

6 § Ändring i övergångsbestämmelserna till regeringsformen

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU24 Ändring i övergångsbestämmelserna till regeringsformen (prop. 1990/91:67).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 21 §.)

7 § Kungliga hov- och slottsstaterna

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU25 Kungliga hov- och slottsstaterna (1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 21 §.)

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Socialavgifter för
vissa
idrottsutövare*

8 § Anslag till datainspektionen

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU26 Anslag till datainspektionen (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

9 § Stöd till politiska partier

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU27 Stöd till politiska partier (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

10 § Anslag till allmänna val

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU28 Anslag till allmänna val (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

11 § Återbetalning av mervärdeskatt till utländska företagare

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU13 Återbetalning av mervärdeskatt till utländska företagare
(prop. 1990/91:72).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

12 § Tullpreferenser för Namibia

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU19 Tullpreferenser för Namibia (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

Arkeologifrågor

13 § Vissa anslag för totalförsvaret, m.m.

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1990/91:FöU5 Vissa anslag för totalförsvaret, m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

14 § Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1990/91:FöU6 Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

15 § Registrering och dokumentation av de statliga museernas samlingar

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1990/91:KrU10 Registrering och dokumentation av de statliga museernas samlingar (förs. 1989/90:16)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

16 § Arkeologifrågor

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1990/91:KrU11 Arkeologifrågor.

Anf. 31 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! På allt fler områden gör sig marknadsekonomin gällande. Det gäller inte bara i vårt land utan också i länder som genom sitt enpartisystem haft en helt centralstyrd ekonomi.

I vårt land rådde länge uppfattningen att vissa områden exklusivt var garanterade statlig eller kommunal ledning. I dag kan vi uppleva hur den kommunala verksamheten i allt högre grad lämnas ut till enskilda företag genom anbudsförfarande med bl.a. lägre kostnader som följd.

Monopol är omodernt, opraktiskt och dyrt. Det tycker inte riksantikvarieämbetet. Som ingen annan kämpar man mot var och en som skulle vilja åsidosätta ämbetets monopol på arkeologiska undersökningar, ett monopol som man givetvis kan utöka tillsammans med läns museerna i vårt land. I längden kommer detta att bli något av Davids kamp mot Goliat.

Fasta fornlämningar är skyddade enligt kulturminneslagen. I princip gäller att så få ingrepp som möjligt skall göras mot fasta fornlämningar, och om ingrepp görs skall de begränsas så mycket som möjligt.

Fornlämningar finns det många i vårt land. Råmark i närheten av våra tätorter blir alltmer svåråtkomlig, bl.a. därför att marken innehåller fasta fornlämningar och därför skall skyddas eller, om ingrepp skall göras, grävas ut och dokumenteras.

Detta är ett av skälen till att våra byggkostnader skjuter i höjden.

En möjlighet att minska kostnaderna är att rationalisera verksamheten med de arkeologiska undersökningarna och utgrävningarna. Detta kan, enligt den uppfattning som vi reserverar för fram vid behandlingen av kulturutskottets betänkande nr 11, ske genom en generell rätt till anbudsförfarande. Men det vill inte riksantikvarieämbetet.

Den moderata motion som ligger till grund för vår reservation i betänkandet har tillsammans med andra motioner remissbehandlats av olika organ och institutioner. Bl.a. HSB har understrukt vikten av att ha tillfälle till ett anbudsförfarande. Man har också tillämpat ett sådant flera gånger, vilket har inneburit att den särskilda utredning om fornminnen som föregår ett byggnadsprojekt har kunnat läggas ut på enskilt företag, byggherren till båtnad.

Intressant är också att universitetsinstitutionerna i Umeå, Uppsala och Göteborg ser positivt på ett anbudsförfarande. Arkeologiska institutionen vid Uppsala universitet säger bl.a. att i praktiken har den statliga myndigheten monopol på anbudslämnande, men det är helt rimligt att andra institutioner och även fältarbetsinstitutioner i stiftelseform med motsvarande kompetens kan delta i ett anbudsförfarande.

I realiteten finns det ingenting i kulturminneslagens bestämmelser som formellt hindrar anbudsförfarande i samband med arkeologiska undersökningar. Men det är länsstyrelserna som har makten, och deras villighet att vidga möjligheterna till ett generellt anbudsförfarande mot riksantikvarieämbetets vilja har varit nästan obefintlig – fram till nu. Så har t.ex. Stockholms län vid fastställande av vad som skall ingå i en särskild utredning före ett byggnadsprojekt enligt 11 § kulturminneslagen också lämnat förslag på vilka organ som har rätt att utföra dessa undersökningar och i sin lista vidgat denna rätt till att omfatta också enskilt företag. Motsvarande utveckling lär vara på väg i Västmanlands län.

Utskottsmajoriteten har emellertid på intet sätt velat se vart utvecklingen är på väg. Man låser fast sig genom att uttrycka att kvaliteten på undersökningar och utgrävningar måste bibehållas, utan att se att denna kvalitet på intet sätt försämrats genom att väl meriterade företag ges möjlighet till anbud

och genomförande av projekten. Arkeologiska institutionen vid Göteborgs universitet pekar dessutom på att det i andra nordeuropeiska länder ställs större krav på utgrävningspersonalens utbildning än i Sverige. Just så blir det när staten har monopol på en verksamhet och utesluter konkurrens. Det kommer dessutom att bli än svårare att försvara monopolet när Sverige en gång blir med i den Europeiska gemenskapen.

Vi reservanter anser att tiden nu är kommen för att pröva i vilken utsträckning kostnaderna för arkeologiska exploateringsundersökningar kan minskas genom att anbudskonkurrens om uppdragen fortsättningsvis tillämpas i betydligt större omfattning än vad som nu gäller. Regeringen bör undersöka i vad mån detta medför krav på ökade resurser för länsstyrelserna – vilket jag inte tror blir fallet.

Utvecklingen kommer att visa att – som många gånger förr – vi får rätt. Monopol betyder inte bara högre kostnader – ofta dessutom sämre resultat. Vi ser med tillit framtiden an.

Herr talman! Jag yrkar nu bifall till reservation 1 i kulturutskottets betänkande nr 11.

Anf. 32 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Större delen av de utgrävningar som görs i Sverige kommer till stånd i samband med arbetsföretag av olika slag. När en exploatör vill bygga hus eller vägar på mark som kan innehålla fasta fornlämningar, görs provundersökningar och inventeringar. Om det då görs intressanta fynd, skall man göra utgrävningar. Platsen där man gör dessa utgrävningar väljs alltså inte med utgångspunkt från att man strategiskt söker viktig historisk kunskap, utan platsen bestäms av vilka markområden som för närvarande är mest intressanta för byggexploatering. Dessutom kan fynden inte längre ses på plats, eftersom marken bebyggs efter utgrävningen.

Ett sorgligt exempel är en plats i Mölndal utanför Göteborg, där man för några år sedan fann och grävde ut en stenåldersbosättning, som visade att det fanns människor i Västsverige långt tidigare än man förut trott. På platsen står i dag en industribyggnad, och några av de lösa fynden finns att se på museum.

Universitetens utgrävningar är ett led i utbildnings- och forskningsverksamheten. Urvalet skall främst ske på vetenskapliga grunder, sägs det, men närheten till institutionen har stor betydelse, eftersom det är dyrt att ha personal förlagd på annan ort. Det blir mer grävning och mindre resor och trakamenten för pengarna på så sätt. Uppland och Mälardalen är alltså väl utforskade. Likaså har semesteröarna Gotland och Öland blivit rätt väl undersökta sommartid.

Riksantikvarieämbetet har ju också en del pengar till egna undersökningar av fasta fornlämningar. Ofta används de pengarna till att ytterligare öka kunskapen om lämningar som redan är väl kända.

Amatörforskare och lokala museer har hittat fynd som verkar vara slående bevis för starka och inflytelserika samhällen utanför Stockholmsområdet under medeltiden och tiden dessförinnan. Exempel på detta är den s.k. västgötaskolan, som hävdar att Svea rikes vagga stod i Västergötland. Intressanta fynd är de romerska bronsköldar som hittats på Kållandsö och Sveri-

ges äldsta myntpräglingsverktyg, som hittats i Lödöse. Det var hit de första kristna missionärerna kom, och det var i Husaby den förste kristne kungen lät döpa sig. Rika guldfynd har också gjorts i Västsverige. Det tyder på att ett rikt och mäktigt samhälle funnits där. Forskningen gräver dock inte där utan runt de egna universiteten, och därför finner de naturligtvis bevis för historiska kulturer bara där.

Jag vill inte hävda att Svea rikes vagga stod just i Västergötland. Den kan lika gärna ha stått i t.ex. Östergötland, Småland eller varför inte Skåne. Det viktiga är att vi förändrar systemet för finansiering så att det medger att utgrävningar kan göras i olika delar av landet med utgångspunkt från vad som är vetenskapligt intressant och inte främst från vad som är intressant från markexploateringssynpunkt. Det kostar emellertid pengar, och regeringen bör därför återkomma med förslag till hur nya medel skall kunna skjutas till.

I Sverige är vi inte tillräckligt rädda om vårt kulturarv och vår historia. Det återspeglar sig i själva språket. Vi talar om "fornminnen" och "fornlämningar" medan t.ex. engelsmännen talar om "heritage" – arv. En lämning är väl inte så mycket att ta vara på, men ett arv vårdar man väl.

Det historiska arvet är en del av oss själva, det utgör våra rötter och är vår förbindelse med det förflutna. Utan det blir vi vilsna och tappar lätt fotfästet i tillvaron. Vi måste ta bättre vara på detta arv. Vi har i Sverige en historia med stora folkomflyttningar, där folk har lämnat de bygder de har vuxit upp i och flyttat till städer. Där har de inte den sociala förankringen, och de känner inte sitt nya område och får inte heller hjälp av samhället. Lika så river vi ofta gamla hus i Sverige. I bästa fall bygger vi om dem, men då ofta på ett okänsligt sätt. På det sättet förlorar vi vårt historiska arv. Jag hoppas att det kommer en vändning, så att vi tar bättre vara på det historiska arvet i framtiden.

Nu gäller det här betänkandet arkeologiska utgrävningar. Vi i miljöpartiet står fast vid vår reservation 2. Men vi tänker inte begära votering, och därför yrkar jag inte heller bifall till reservationen.

Anf. 33 LEO PERSSON (s):

Herr talman! Utskottet behandlar i det här betänkandet förslag som är väckta under den allmänna motionstiden 1990 samt några motioner väckta under den allmänna motionstiden 1991. Som Ingrid Sundberg sade har ärendet varit ute på remiss.

Utskottsmajoriteten avstyrker samtliga motionsförslag och därmed reservationerna.

Utskottet anslöt sig 1987 till uttalanden i budgetpropositionen det året att det var angeläget att begränsa undersökningskostnaderna för arbetsföretag utan att staten skulle drabbas. Utskottet uttalade samtidigt att det är viktigt att strävan att begränsa arkeologkostnaderna inte försämrar förutsättningar för en omsorgsfull rapportering, dokumentation och hantering av fynd.

Det förslag om anbudsförfarande som moderaterna beskriver i sin reservation är till viss del möjligt att genomföra, men det begränsas av att riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har en styrningsfunktion här. Utskottet är inte berett att förändra förutsättningarna för detta nu. Nästan alla re-

missinstanser stöder utskottsmajoritetens uppfattning utom byggföretagen, som av ekonomiska skäl vill förbilliga det hela.

Påståendet att riksantikvarieämbetet har en stark monopolställning avfärdas i remissyttrandena. Ingen är egentligen emot att det blir fler aktörer på området. Men vissa avsnitt i undersökningar osv. gör att länsstyrelsen och riksantikvarieämbetet enligt lag har en viss roll, som gör att det är svårt att koppla bort dem. Det är inte heller troligt att det blir så mycket billigare om verksamheten flyttas ut hur mycket som helst. Länsstyrelserna måste också bygga upp en administration för anbudsunderlag, kontroll osv. Man bör nog överväga på vilket sätt detta skall utformas. Det är viktigt att riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har denna kontrollfunktion. Utskottsmajoriteten avstyrker därför moderaternas reservation.

Vidare har vi reservationen från miljöpartiet. Det som förs fram kring den utvikning som representanter från miljöpartiet har gjort är angeläget. Men det handlar också om mera pengar, och utskottsmajoriteten har inte några mer pengar att fördela för ändamålet. Av den anledningen avstyrker utskottsmajoriteten miljöpartiets reservation.

Det framgår klart att de flesta grävresurserna sätts in i Mälardalen. Naturligtvis finns det också behov av att göra sådana historiska utgrävningar på andra ställen i landet. Men det mest påtagliga är de utgrävningar som har skett vid Birka och som utskottet har studerat. Det är en fin utgrävning som har gjorts där och som pågår fortfarande.

Det är annars rätt naturligt att de flesta grävningar görs där det byggs mycket. Det är tyvärr en ekonomisk utveckling som alltför ofta styr var utgrävningarna görs. Men utskottet ser ingen anledning att i dag ändra nuvarande regler. Jag yrkar därför bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 34 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Låt mig börja med att säga ett par ord till Elisabet Franzén. Jag håller med om det mesta som Elisabet Franzén sade, utom att Svea rike kan ha uppstått i Skåne.

Jag tror att man måste skilja på två olika typer av utgrävningar. Den ena typen är den som Elisabet Franzén talade om och som gäller forskning och undersökning. Leo Persson nämnde att Birka är ett utomordentligt exempel. Det finns också en mycket stark marinarkeologisk forskning i Sverige, som utförs av de vetenskapliga institutionerna vid våra universitet och som självfallet skall bidra till att lämna ett ljus över vårt arv, eller våra fornminnen. Jag vill i det sammanhanget säga att jag delar i hög grad uppfattningen att vi kan inte bevara våra fornminnen på bättre sätt än att låta dem ligga kvar i jorden.

Den andra typen av utgrävningar är den som måste göras innan mark skall bebyggas. Det är den vi diskuterar här i dag och som utskottet i första hand har haft att ta ställning till. Swedegas lägger t.ex. rör genom hela Uppland, där det finns ett oändligt antal fornminnen, och man måste kontinuerligt följa upp detta med särskilda undersökningar och utredningar för att se dels hur man skall lägga ledningen, dels hur man skall bevara, skydda eller om möjligt gå runt de fornminnen som finns.

Självfallet försvarar de statliga remissinstanserna de monopol de har, Leo Persson. Det är här fråga om en verksamhet som inte utförs med statsbidrag, utan den är så att säga självfinansierad på så sätt att man tar ut avgifter av byggherren som skall bekosta det hela. Det är då självfallet angeläget för riksantikvarieämbetet och för de museer som hjälper till med utredningarna att de har tillräckligt med uppdrag, och de fastställer priserna efter vad de anser att de vill ha med hänsyn till detta. Men när det sker anbudsgivning, och enskilda företag kan vara med och lämna anbud – och jag talar här om enskilda företag med exakt samma vetenskapliga kompetens som myndigheten – kan det bli fråga om att ett företag ligger under i pris, vilket är byggherren till båtнад, som jag tidigare sade, men definitivt riksantikvarieämbetet och kanske våra länmuseer till skada. Men hur vi än ser det är monopollet omodernt, opraktiskt och dyrbart, och vi kommer i framtiden icke att ha råd med det. Det är jag helt övertygad om.

Anf. 35 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Jag är glad att Leo Persson delar min uppfattning när det gäller att sprida utgrävningarna och sökandet efter det historiska arvet. Han säger dock att utskottsmajoriteten inte anser att det nu finns några pengar att fördela. Jag vill påpeka att vi inte har begärt anslag nu, utan vi anser att regeringen skall återkomma med förslag till hur pengarna skall kunna skaffas fram och hur organisationen kan göras om så att man kan genomföra utgrävningar på olika ställen.

Ingrid Sundberg sade att Svea rike inte kunde ha uppstått i Skåne. Jag medger att det inte är särskilt troligt, men man skall inte utesluta någonting. Vid samma tid som bronssköldarna hamnade i jorden på Kållandsö fanns det troligen också ett stort rike där.

Det är tyvärr i dag inte alltid bättre att fornminnena, kulturarvet ligger kvar i jorden. Försurning och annan miljöförstöring gör att en del saker som ligger där vittrar sönder. Det gäller t.ex. dessa bronssköldar. Det fanns många hål i dem, och de har antagligen uppkommit under de senaste årtiondena. Graveringar i sten, runor och annat, vittrar och förstörs. Dessa föremål måste tas till vara, och det behövs satsningar mycket snart.

Anf. 36 LEO PERSSON (s):

Herr talman! Vad gäller monopolsituationen vill jag till Ingrid Sundberg säga att utskottsmajoriteten har en något delad uppfattning om hur starkt monopollet är. Detta har jag också redogjort för.

När det gäller möjligheterna att förbilliga utgrävningarna på olika sätt, kan man läsa i bostadsdepartementets bilaga, som jag tror att också moderaterna i sin reservation citerar ur, att det numera finns möjligheter att få speciella tilläggsån för arkeologiska undersökningar i samband med mycket angelägna byggprojekt. Det är ett steg på vägen att försöka komma till rätta med problemet att kostnaderna blir mycket stora i vissa situationer.

Anf. 37 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Oavsett om det finns tilläggsån eller inte, Leo Persson, är det hyresgästerna som i sista hand drabbas av de ökade kostnaderna. Man kan tänka sig att det är deras intressen som vi i det här fallet tillvaratar.

Till Elisabet Franzén vill jag säga att det förs en strid om hur man bäst bevarar våra fornminnen. Det jag reagerade på i Elisabet Franzéns första anförande var att hon sade att man på något sätt skulle skada fornminnena genom att bygga över dem. Man har i dag utvecklat en ny teknik med flytande block som ger en utomordentlig hållfasthet för byggnaderna och som dessutom medverkar till att förhindra att försurning tränger ner till de lager där fornminnena ligger kvar. Denna moderna teknik är en av de saker som gynnas av en mångfald i verksamheten och att det finns olika typer av företag som genomför dessa grävningar och undersökningar.

Vi vet alla att våra akademiska institutioner, och det gäller också de arkeologiska, har begränsade resurser. Ofta har enskilda företagare minst lika goda, om inte bättre möjligheter att använda ny teknik till fromma för bevarande och skyddande av våra fornminnen. Men vi kommer säkert med tiden att få se en utveckling av tekniken, en användning av en ny sådan och likaså mångfald när det gäller anbudsgivning. Jag är inte orolig, herr talman, för denna utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas efter 21 §.)

17 § Olympiska vinterspelen 1998

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1990/91:KrU12 Olympiska vinterspelen 1998 (prop. 1990/91:55).

Anf. 38 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Vänsterpartiet har, liksom tidigare gånger då frågan om statsgaranti till olympiska spel i Sverige tagits upp, yrkat avslag på detta förslag. Vi har gjort detta utifrån de utgångspunkter vi tidigare har haft. Vi har avisat förslaget framför allt av den anledningen att de olympiska spelen tenderar att mer och mer bli kommersiella jippon, där andra intressen än idrotten dominerar, och det är främst dessa som driver fram denna typ av spel. Det finns en risk för att kostnaderna i efterhand vältras över på befolkningen i detta land både centralt och regionalt.

Vi från vänsterpartiet är inte negativa till idrottsligt utövande. Vi tillhör tvärtom det parti här i riksdagen som vill satsa mest medel i budgeten på idrotten, och vi blir ständigt nedröstade. Däremot har vi den bestämda uppfattningen att all idrott inte är gynnsam och att all verksamhet inte är bra för idrottens syfte. Kommersiella jippon gynnar mest de som litet vårdslöst kallas för idrottens svans, men de är inte bra för idrotten som helhet. Detta är grunden till vårt ställningstagande att staten inte skall bidra med någon garanti.

Idrotten har en grundläggande social funktion, där samvaro, gemenskap, kamratskap och vänskap skall vara ledande. Jag tror inte att någon i dag med hedern i behåll kan säga att ett genomförande av dessa stora kommersiella idrottsjippon gynnar den utvecklingen. Det är snarare tvärtom. I dessa sammanhang kommer alltför många andra tendenser inom idrotten fram.

Vi har i Sverige misslyckats att få OS till vårt land. Vi vet att denna OS-verksamhet knappast är demokratisk i någon form. Det finns många diffusa och ibland mycket klara kommersiella intressen som avgör var någonstans OS skall hållas. Det finns ingen ordning på torpet, och det är inte idrottsliga meriter eller landets intresse som avgör. Det är fråga om var man kan göra mest pengar på de olika typer av idrottslig verksamhet som följer med. Det kan gälla olika artiklar eller att näringslivet gynnas av detta.

Det finns här, som i de andra fallen, en stor osäkerhet när det gäller finansieringen. Vi vet inte hur den skall ske, och vi kan inte överblicka det hela. Det finns skräckexempel bland de OS som genomförts tidigare. Det är stora problem. Det kommer att medföra kostnader som hela folket får betala. Det är dessutom mycket tveksamt vad den här satsningen på ständigt sökande har för regionalpolitisk och näringspolitisk betydelse.

Det finns en ort, som inte ligger långt ifrån min hemkommun Borlänge, där man har haft hela sin politiska och idrottsliga verksamhet inriktad på att genomföra detta. Idrottsutövandet på bredden är närmast en katastrof, därför att man har inriktat sig just på det här projektet och struntat i breddidrotten. Man tar naturligtvis i vissa regioner tag i detta halmstrå för att näringslivet skall kunna blomstra. Om man befinner sig i en bygd som har fått stryk av det stora kapitalet, av staten, inte får regionalpolitiskt stöd och över huvud taget är trängd på alla sätt, kan ju detta att få OS rädda situationen. Men detta kan ju vara att bita sig i själv i svansen. Vi tar det övergripande ansvaret och säger: Gör inte detta. Vi bidrar inte till detta.

Det finns naturliga förutsättningar i Östersund – Åre-området för idrottsutövande. Det skall man fortsätta med. Det går mycket bra. Det räcker. Man behöver inte dessa engångsanläggningar, engångsuppbyggnader. Hur skall den trängda kommunala ekonomin som samtliga partier är överens om att genomföra – att minska det reala utrymmet för kommunerna – kunna ta hand om dessa anläggningar? Man kanske måste riva dem. Jag ställer bara frågan.

Vänsterpartiet har tidigare ställt frågan om inte den svenska idrottsrörelsen och det politiska livet i Sverige på allvar borde ställa frågan om inte den olympiska fortsättningen är ganska överdriven. Jag är mycket kritisk emot att man ställer upp på detta. Man borde peka på de två möjligheterna dels att permanenta dem till en plats, dvs. en plats för vinterspel och en plats för sommarspel – det kan näppeligen vara samma plats –, dels att man använder befintliga anläggningar och därigenom engagerar fler nationer och fler regioner. Vi skulle föredra den ordningen och yrkar därför avslag på hemställan i utskottets betänkande. Vi säger alltså nej till denna borgen med en hög risk. Vi motionärer från vänsterpartiet, jag själv som första namn, Alexander Chrisopoulos, Jan Jennehag, Maggi Mikaelsson och Elisabeth Persson, följer alltså den tradition som vänsterpartiet har haft tidigare och yrkar avslag på hemställan i betänkandet och bifall till reservationen.

Anf. 39 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill notera två saker i inledningen här. Det första är att idrottsrörelsen är positiv till att Sverige på nytt söker de olympiska vinterspelen. För det andra är det lika uppenbart att de regionala och lokala organen,

kommuner, landsting och turistnäringen i Jämtland och däromkring, också är positiva till detta. Jag tycker att det är mycket väsentligt att markera dessa förutsättningar. Naturligtvis är det ett risktagande. De kalkyler som är gjorda nu visar onekligen att risktagandet sannolikt är större i år än vad det var när den förra ansökan gjordes.

Jag vill emellertid notera några ting när det gäller de positiva effekter som en ansökan har. Det ena är att de samhällsekonomiska effekterna inte är medräknade i den här kalkylen. De är naturligtvis svåra att beräkna, men det är riktigt att ha detta kvar i minnet för den som vill bedöma kalkylen.

Det andra är att intäkterna i kalkylen är utomordentligt försiktigt hållna. Ett exempel på detta är att i den debatt som förs i andra sammanhang om effekten av utvecklingen på massmediaområdet hävdar ständigt många debattörer att just förekomsten av många TV-kanaler ökar sändningskostnaderna för attraktiva arrangemang. Det resonemanget leder ju, om man för in det på OS i Åre–Östersund, till den slutsatsen att en sådan utveckling sannolikt kommer att leda till att möjligheterna att finansiera en större del med TV-intäkter ökar med åren.

Det är också på det sättet – och det är oomtvistligt – att redan detta att kandidera är positivt både för de här orterna och för landet i stort. Där skulle jag kunna dra en parallell från mitt hemlän Skaraborg. Där försökte vi ju, som bekant, under ett antal år att få skid-SM till Skövde. Det stupade två gånger på att vi inte hade någon snö. Skövdeborna påstår med bestämdhet att de fick ut betydligt mer PR för sin stad de år vi inte fick skid-SM än det år det verkligen kom till stånd.

När det gäller de kommersiella krafterna hävdar Lars-Ove Hagberg i sitt inlägg att detta skulle vara negativt. Jag vågar hävda att även ett olympiskt spel av den här karaktären förutsätter ett utomordentligt stort inslag av ideellt arbete från idrottsrörelsen, inte bara i Jämtland utan i stora delar av landet, för att det skall gå i hamn. Kolossalt många människor kommer i ett gemensamt intresse att lägga ned mycket stora ideella insatser utan någon ersättning alls för att göra detta så bra som möjligt. Jag tror att om någon jämtlänning vore här i salen skulle det kunna bekräftas att planeringen redan är inne på den linjen och att detta är en förutsättning för att genomföra ett olympiskt spel.

Såvitt jag förstår är det rimligt att med politiska åtgärder försöka åstadkomma positiva ting på olika områden. Jag tycker att det är ett felaktigt resonemang när man hävdar att ett olympiskt spel enbart är ett idrottsligt evenemang. Det är det inte. Det är bra om man med det kan nå idrottsliga vinster, fördelar för turistnäringen, PR för Sverige som turistland, regionalpolitiska effekter och effekter på sikt. Jag kan inte förstå att det idrottsliga värdet blir mindre om man får effekter för näringslivet på sikt och för möjligheten att bo i Jämtland och området däromkring.

När det gäller Lars-Ove Hagbergs resonemang om stora engångsanläggningar har vi ju arrangerat ett stort antal mycket stora idrottsliga arrangemang i Sverige. Jag undrar verkligen om Lars-Ove Hagberg kan peka på en mängd engångsanläggningar som har byggts för stora och som sedan inte har visat sig ha en användning. Jag tror att det är ganska svårt.

Jag har lagt märke till att man i vänsterns motioner både i år och tidigare

och även Lars-Ove Hagberg i sin framställning betonar att man inte är negativ till idrottsverksamhet. Nej, vi har hört det, men jag finner det anmärkningsvärt att vänstern tydligen är det enda parti som behöver göra en sådan notering.

Jag vill slutligen säga att det bakom förslaget i utskottets betänkande finns en mycket stor enighet. Det är, såvitt jag förstår, endast vänstern som har en annan mening. Vi får hoppas att inte bara Sveriges riksdag utan även de olympiska gudarna är Östersund och Åre bevågna.

Anf. 40 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Anders Nilsson och jag brukar ha litet tankeutbyte emellanåt. Argumenten är varken särskilt nya eller särskilt spännande, kanske litet kraftfulla här och där. De måste väl kommenteras i alla fall.

Det är mycket tveksamt om idrottsrörelsen i dess helhet är positiv till att man får betala detta. Jag nämnde också det lokala engagemanget. Visst kan det finnas ett behjärtansvärt syfte, men risken är som sagt stor.

Anders Nilsson tillstår också att de ekonomiska beräkningarna ligger högre än tidigare. Vi vill påpeka att det kan vara en vinst bara att kandidera i tron att man skall ersätta en kraftfull närings- och regionalpolitik och därmed sätta fart på näringslivet på orten. Det kan också vara precis tvärtom: Har man blåst upp förutsättningarna för stort kan det bli platt fall. Jag tror nämligen inte att den här vägen är särskilt gångbar. Jag tror inte att olympiska vinterspelen och OS i Åre kan jämföras med skid-SM i Skövde, Anders Nilsson! Jag tror också att det kan få en viss uppmärksamhet om en relativt okänd ort i landet får ett engagemang av den här typen.

Sedan vill jag ta upp TV-intäkterna. Vi vill peka på att dessa intäkter är mycket osäkra. Argumenterar Anders Nilsson med de borgerliga när de säger att konkurrensen i detta hänseende skulle öka? Man kan vända på det och säga att ju fler som är med, desto fler skall dela på intäkterna. Kostnaden för att köpa en del av kakan för var och en kanske blir mindre än att köpa ett helt stort mastodontarrangemang. Det är inte alldeles säkert, Anders Nilsson, att de borgerligas tes om konkurrensen i detta fall är riktig. Det kan bli precis tvärtom, faktiskt.

Man tar också risker. Hela idrottsarrangemanget är ganska, för att inte säga mycket tveksamt. Jag är beredd att ta risker med samhällets pengar om man kan vinna något. Jag ställde upp på att ta en sådan risk när man borrade efter gas i Siljansringen, även om man kunde ställa sig tveksam till det. En sådan risk kan man ta.

Men riskerna här innebär att genomföra ett stort kommersiellt jippo som inte leder till några sociala förbättringar, knappast heller till närings- eller regionalpolitiska förbättringar. Det tycker jag är ett riskspel. Det är också, vill jag säga, närmast en spelskandal. Jag vet inte vilken domstol som kanske får ta ställning till det efter ett OS, men nog är risken väldigt stor att en åklagare får ta itu med saken.

Anf. 41 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga att man naturligtvis inte skall bortse från de ekonomiska riskerna. Jag tror inte att man i riksdagen eller annorstädes kan

fatta ett beslut av det här slaget där man exakt bedömer hur stor risken är. Man kan inte sju åtta år innan evenemanget skall gå av stapeln bedöma varje intäkt och varje utgift. Med en sådan inställning tror jag inte att mycket utveckling skulle komma till stånd i det här landet.

När man talar om näringslivet på orten och dess engagemang är det otvivelaktigt så, att turistnäringen är viktig i dessa områden i Sverige. Den är utomordentligt betydelsefull här i jämförelse med många andra delar av landet.

Jag tror också att de regionalpolitiska förtroendemän i kommuner och landsting och företrädare för näringslivet i Jämtland och där omkring som har tagit ställning för det här och tror att det är bra, är omdömesgilla människor som verkligen har funderat på vad som har betydelse och är viktigt för deras landsända.

Jag vet inte, herr talman, om jag möjligen förut glömde att yrka bifall till utskottets hemställan. Skulle så vara fallet, gör jag det nu.

Anf. 42 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Jag måste ge en liten replik till Anders Nilsson. Man måste sätta åtgärder inom näringslivet i relation till åtgärder som samhället vidtar och som riksdagen har att fatta beslut om. Riksdagen skall nu fatta beslut om en garanti på nästan 3 miljarder kronor för det här spelet. Samtidigt belägger man turistnäringen och transporter med moms. Det drabbar turistnäringen på dessa orter avsevärt mycket mer negativt.

Nu skall man i stället på någon kommersiell väg rädda dessa orter och deras turistnäring. Jag tror att goda snörapporter bättre än sådana åtgärder kan rädda Åre.

Regeringen var vid sin prövning mycket tveksam till näringslivets satsning, Anders Nilsson. Regeringen och dess ansvariga var tveksamma till hur det skulle gå. De ställde hårda krav och befann sig i stor vanda innan beslutet fattades. Jag uppfattar att näringslivet fortfarande inte är särskilt intresserat av att ta någon ekonomisk risk.

Visst kan vi ta risker – även ekonomiska – men då anser vi i vänsterpartiet att det skall kunna leda till något gott. I det här fallet kan det bara resultera i något som är av ondo och inte har något värde för idrottsrörelsen och dessutom är mycket tveksamt ur regionalpolitisk synpunkt. Det är med de utgångspunkterna vänsterpartiet säger nej till att gå i borgen för detta evenemang.

Anf. 43 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara göra den reflexionen att om vänstern och Lars-Ove Hagberg anser att arrangemang av olympiska spel av olika skäl är av ondo, borde konsekvensen vara att Sverige enligt vänsterns uppfattning i fortsättningen skall avstå från att delta i olympiska spel över huvud taget. Man skall ju inte delta i något som är av ondo!

Anf. 44 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Jag tycker att den svenska idrottsrörelsen skulle fundera över sitt deltagande i kommersiella jippon, som förvränger hela idrottsutöv-

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Vissa anslag till
postverket*

ningens idé. Jag tycker att man skall tänka på det, och jag hoppas att Anders Nilsson också deltar i debatten om idrottens framtid. Visst är det en tanke som man kan fundera över.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 21 §.)

18 § Anslag till medlemskap i Unesco

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1990/91:KrU13 Anslag till medlemskap i Unesco (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

19 § Anslag till Kommunikationsdepartementet m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU11 Anslag till Kommunikationsdepartementet m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

20 § Anslag till SMHI, SGI och Statens haverikommission

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU12 Anslag till SMHI, SGI och Statens haverikommission (prop. 1990/91:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

21 § Vissa anslag till postverket

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU13 Vissa anslag till postverket (prop. 1990/91:100 delvis).

Herr talman! Post- och teleutredningen, som har avslutat sitt arbete, hade till uppgift att se över olika verksamheter inom posten och televerket för att se hur omfattande det sociala och regionalpolitiska ansvaret skulle vara.

*Vissa anslag till
postverket*

Ett förslag som utredningen kom med var att postens regionalpolitiska och sociala ansvar inte skall omfatta distribution av tidningar. Jag måste säga, Margit Sandéhn, att jag blev ganska överrumplad när jag så småningom upptäckte att just denna fråga, som går att gömma undan eftersom den inte fördrade så många ord i regeringens budgetproposition, hade ryckts loss från det större sammanhanget om posten och televerket. Varför det? Jag skulle vilja ha en förklaring till det. Jag antar att det berodde på att det skulle vara väldigt smidigt och att frågan skulle komma bort i hanteringen. Och det var just vad den höll på att göra!

Jag hade inte författat någon motion, och det hade ingen annan heller. Så kom ärendet upp till behandling i trafikutskottet, då har man möjlighet att yrka avslag på ett förslag som man tycker är galet.

Varför är det så fel, det här förslaget? Jag vet att Margit Sandéhn kommer att säga att beslutet har fattats för många år sedan och att vissa av dessa saker ändå kommer att avvecklas. De kunder som vill ha en viss sorts tidningar, eller tidningar över huvud taget, skulle vara förberedda liksom postens kunder. Bland dem som drabbas hårdast i sammanhanget är FKP, vilket berör fackpress och konsumenttidningar och omfattar inte mindre än 256 miljoner exemplar. Det är ganska mycket. Nu skall posten ta ut marknadsmässiga priser. Det drabbar bl.a. ett sådant organ som förmedlar alla dessa mycket viktiga tidningar.

Vad kommer att hända när en sådan fördyring genomförs? Det är möjligt att Margit Sandéhn och alla de övriga i trafikutskottet, som har struntat i att säga nej till förslaget, inte tycker att det spelar någon större roll vad som händer med dessa tidningskunder och tidningar. Jag kan nämna att det handlar om tidningar såsom Vår Bostad, Metallarbetaren, Beklädnadsfolket – som bl.a. går ut till alla tekoarbetare i min gamla hembygd Mark – och att det även handlar om Aktuellt i politiken.

Jag vet att FKP har skrivit ett brev i all hast, bl.a. till Margit Sandéhn, och talat om det här. Jag tror inte att socialdemokraterna kände till det här. Men även om ni gjorde det tycker jag att det är avogt agerat gentemot alla dessa tidningar och de som gör tidningarna.

Jag har skrivit en reservation där jag avstyrker regeringens förslag. Jag vill att man skall fortsätta med det tidigare systemet så att man har råd att skicka ut tidningarna på samma sätt som man har gjort förut, eftersom det handlar om ganska många. Regeringen menar att detta inte skall omprövas förrän efter tre år och att det skall träda i kraft redan den 1 juli i år. Om det visar sig att en del inte har klarat detta och inte har råd, kan det antingen bli fråga om indragningar eller att vissa personer i vissa glesbygdsområden inte får sina tidningar. Det kan också bli fråga om att de som gör tidningarna måste skära ned antalet sidor eller på annat sätt inkräkta på kvaliteten.

Det är synd och skam att ett sådant här ärende kommer att passera kamraren helt utan debatt. Trafikutskottets ledamöter, förutom jag och Margit

Sandéhn, är över huvud taget inte här. Det är meningen att ärendet skall slinka igenom och att det över huvud taget inte skall nå ut till massmedia.

Jag väddar till Margit Sandéhn att hon ändå skall försöka ge ett gott råd till alla de människor som får dessa tidningar, Vår bostad och fackförbunds-tidningarna, och till dem som gör tidningarna om hur de skall agera framöver och kunna klara sig i tre år.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till min reservation.

Anf. 46 MARGIT SANDEHN (s):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande 1990/91:13 behandlas bl.a. ersättning till postverket för tidningsdistribution. Denna ersättning till postverket löper ut i och med utgången av innevarande budgetår, och kommunikationsministern förordar att dagens tidningstaxa skall ersättas av avtal mellan postverket och tidningsutgivarna med marknadsmässiga villkor och att prismålet bör bygga på full kostnadstäckning. En viktig sak är också att den rikstäckande grundläggande postservice som postverket har i dag enligt kommunikationsministern bör garantera att postverket också i fortsättningen på begäran kommer att offerera distribution av tidningar i hela landet. Man förordar också att en utvärdering av den nya ordningen skall ske efter det att systemet har varit i kraft i tre år. Detta är mycket viktigt.

Utskottet tillstyrker den i propositionen föreslagna nya ordningen för postverket, som även post- och teleutredningen var helt enig om.

Herr talman! Till detta betänkande är fogat en reservation av Viola Claesson, vänsterpartiet. Jag vill understryka vad utskottet har sagt om att priser och villkor i tidningsdistributionen bör fastställas efter förhandlingar mellan postverket och tidningsutgivarna.

Den oro som Viola Claesson har framfört i reservationen när det gäller minskningen av distributionen till vissa glesbygdsområden är nog överdriven. Med den rikstäckande service som postverket är ålagt att ha, bör inte detta uppstå.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 47 VIOLA CLAESSION (v):

Herr talman! Så fort jag hade satt mig ner kunde jag konstatera att det fanns fullt med ledamöter från trafikutskottet här. De hade t.o.m. lyssnat på vad jag sade, eftersom de protesterade högljutt mot att jag hade sagt att de inte var här. Jag ber dem här om ursäkt, så slipper det bli en extra debatt om just denna fråga som jag kanske inte tycker är så avgörande för den fråga som Margit Sandéhn och jag diskuterar. Men det är bra att ni är här.

Jag tycker att Margit Sandéhn nog tar litet lättvindigt på detta. Hon säger att posten skall fortsätta att offerera distribution av tidningar. Det är inte detta frågan gäller. Margit Sandéhn borde känna till – såsom en som sitter i postverkets styrelse och har fått precis samma uppgifter och brev som jag, om hon har läst dem – att det handlar om mycket svåra diskussioner och förhandlingar eftersom posten nu ställer orimliga krav. Allt mynnar ut i att regeringen har ställt upp på post- och teleutredningens förslag att just tid-

ningsdistributionen inte längre skall höra till postverkets sociala och regionalpolitiska ansvar.

Margit Sandéhn och jag blir inte överens. Jag förstår att Margit Sandéhn inte heller tänker svara på de frågor jag har ställt. Jag får nöja mig med det här.

Prot. 1990/91:72

6 mars 1991

*Vissa anslag till
postverket*

Anf. 48 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Det är beklagligt att man inte har kunnat nå en uppgörelse med Fack- och konsumentpressens postkommitté. Men, Viola Claesson, jag tar inte lättvindigt på denna fråga. Jag vill bara upplysa Viola Claesson om att jag läser alla brev jag får.

Anf. 49 VIOLA CLAESSION (v):

Herr talman! Då handlar det inte längre bara om att beklaga Margit Sandéhn. Då handlar det om att konstatera vad posten i det nya läget ställer för krav. De är orimliga och kommer på ett eller annat sätt att drabba antingen kunderna eller dem som står för tidningarna, t.ex. tekoarbetarna som väntar på Beklädnadsfolket. Vad tänker Margit Sandéhn göra för att lösa detta problem?

Anf. 50 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Eftersom systemet skall prövas om när det har varit i kraft i tre år, tycker jag att man då har en möjlighet att ändra på det och göra det bättre än man kanske har kunnat göra nu. Jag tycker i alla fall att det är mycket bra att man kan göra det efter tre år.

Anf. 51 VIOLA CLAESSION (v):

Herr talman! Ställer då Margit Sandéhn upp om tre år på helt förändrade villkor som mera påminner om det som gällde tidigare? Det kunde vara bra för alla tidningsläsare och tidningsutgivare på detta område att få reda på det.

Anf. 52 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! I detta sammanhang skall jag kanske passa på att ge Viola Claesson en liten upplysning om att jag tyvärr inte finns kvar här i riksdagen om tre år.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande socialutskottets betänkanden 1990/91:SoU10 och SoU11, socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:SfU10, konstitutionsutskottets betänkanden 1990/91:KU24, KU25, KU26, KU27 och KU28, skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU13 och SkU19, försvarsutskottets betänkanden 1990/91:FöU5 och FöU6, kulturutskottets betänkan-

Socialutskottets betänkande SoU10

Mom. 1 (frågan om avslag på förslaget till lag om användning av viss genteknik vid allmänna hälsoundersökningar)

Först biträdades reservation 1 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg i motsvarande del – som ställdes mot yrkande 1 i motion So25 av Ingrid Ronne-Björkqvist i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 273 röster mot 29 för reservation 1 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg i motsvarande del. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (frågan om avslag på förslaget till lag om åtgärder i forsknings- eller behandlingssyfte med befruktade ägg från människa)

Först biträdades reservation 8 av Anita Stenberg i motsvarande del med 22 röster mot 13 för yrkande 1 i motion So25 av Ingrid Ronne-Björkqvist i motsvarande del. 273 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 278 röster mot 20 för reservation 8 av Anita Stenberg i motsvarande del. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (förbud mot forskning på befruktade ägg och embryon)

Utskottets hemställan – som ställdes mot yrkande 3 i motion So25 av Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (ändring i tillsynslagen, utom beträffande ikraftträdandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot yrkande 1 i motion So25 av Ingrid Ronne-Björkqvist i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (förbud mot genterapi med ärftliga effekter)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 63 för reservation 11 av Ulla Tillander m.fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 26 (ett samlat förslag om genteknik och fosterdiagnostik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot yrkande 2 i motion So25 av Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (en samlad lagstiftning om biotekniken)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 52 för reservation 15 av Ulla Tillander m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 28 (en parlamentarisk kommitté)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 19 för reservation 16 av Anita Stenberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 35 (kartläggning av forskningen)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 14 för reservation 23 av Gudrun Schyman. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Vissa anslag till
postverket*

Mom. 38 (användning av fostervävnader m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 61 för reservation 26 av Ulla Tillander m.fl.

Mom. 39 (avveckling av verksamheten med befruktning utanför kroppen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot yrkande 4 i motion So25 av Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU11

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU10

Mom. 1 (socialavgifter m.m. för vissa idrottsutövare)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 35 för reservationen av Karin Israelsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU24

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU25

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU26

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU27

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU28

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU13

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU19

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande FöU5

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Vissa anslag till
postverket*

Försvarskommitténs betänkande FöU6

Utskottets hemställan bifölles.

Kulturutskottets betänkande KrU10

Utskottets hemställan bifölles.

Kulturutskottets betänkande KrU11

Mom. 3 (anbudsförfarande vid arkeologiska undersökningar m.m.)

Utskottets hemställan bifölles med 251 röster mot 61 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Kulturutskottets betänkande KrU12

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Alexander Chrisopoulos – bifölles med acklamation.

Kulturutskottets betänkande KrU13

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande TU11

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande TU12

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande TU13

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (ersättning till postverket för tidningsdistribution)

Utskottets hemställan bifölles med 295 röster mot 15 för reservationen av Viola Claesson. 1 ledamot avstod från att rösta.

22 § Meddelande om information från regeringen

Anf. 53 ANDRE VICE TALMANNEN:

Vid kammarens sammanträde *torsdagen den 7 mars* lämnar statsrådet Anita Gradin kl. 14.30 information om EES-förhandlingarna.

23 § Anmälan om interpellation

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

Anmälades att följande interpellation framställdes

*Vissa anslag till
postverket*

den 6 mars

1990/91:161 av *Bengt Hurtig* (v) till industriministern om de statliga basindustrierna:

När det statliga förvaltningsbolaget Fortia bildades 1990 angavs att förmögenhetsförvaltningen i detta bolag skulle ske på ett sådant sätt att ägarrollen utövades på ett aktivt, vitaliserande och berikande sätt för de berörda bolagen. Ledstjärna för den aktiva statliga förvaltningen skulle vara långsiktiga satsningar i svenska industri- och tjänsteföretag.

För de för Norrbotten viktiga basindustrierna inom LKAB, ASSI och SSAB har 80-talet varit ett resultatmässigt någorlunda gynnsamt årtionde.

Nu tornar emellertid problemen upp sig i ASSI och SSAB och därmed också i företag som är beroende av dessa två företag.

Inom stålföretagen i Luleå berörs i storleksordningen 500 arbetstillfällen och hos ASSI i Karlsborg kan varsel också komma att drabba hundratals anställda, vilket i så fall blir ett hårt slag mot denna del av länet. Inräknas också effekterna för de företag som är beroende av verksamheten i de statliga företagen kan förlusten av sysselsättningstillfällen bli än mer omfattande i den kommande lågkonjunkturen. Även SJs underhållsverkstad drabbas av nedskärningar av sysselsatta i en tid då vi skall satsa på järnvägen.

Skulle stålindustrin i Luleå få så allvarliga problem att en omfattande nedläggning blir nödvändig kan vårt inhemska nationella produktionssystem drabbas av en allvarlig förlust. I stället behöver satsningar göras för att utveckla denna industri.

Det är angeläget att staten lever upp till sin roll som en ansvarsfull och aktiv ägare, som minns att de statliga företagen i Norrbotten tillkommit för att förädla länets råvaror och ge trygga jobb i denna del av landet.

Jag vill därför fråga industriministern:

Vilka initiativ avser regeringen vidta för att säkra utvecklingen vid de statliga basindustrierna i Norrbotten?

24 § Anmälan om fråga

Anmälades att följande fråga framställdes

den 5 mars

1990/91:450 av *Lars Werner* (v) till utrikesministern om neutralitetspolitiken och uppgifterna om svensk signalspaning mot Sovjet:

En anställd vid FRA uppger att han från början av 50-talet och därefter deltagit i signalspaning mot Sovetunionen. Han uppger vidare att Sverige

Prot. 1990/91:72
6 mars 1991

*Vissa anslag till
postverket*

kränkte sovjetiskt territorium, och att insamlade uppgifter överlämnades till USA, och att sådant samarbete mellan Sverige och USA fortfarande pågår.

Min fråga är därför:

Om uppgifterna är riktiga, anser utrikesministern att detta står i överensstämmelse med den officiella svenska neutralitetspolitiken?

25 § Kammaren åtskildes kl. 12.44.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 §, anf. 22 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Barbro Karlsson

Ondagen den 6 mars

1 § Ledighet	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott.	1
Meddelande om samlad votering	1
3 § Användning av genteknik på människa, m.m.	1
Socialutskottets betänkande SoU10	
Debatt	
Ulla Tillander (c)	
Annika Åhnberg (v)	
Anita Stenberg (mp)	
Ingrid Andersson (s)	
Ingrid Hemmingsson (m)	
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)	
Bertil Persson (m)	
Barbro Westerholm (fp)	
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
4 § Vissa frågor om äldre och handikappade	28
Socialutskottets betänkande SoU11	
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
5 § Socialavgifter för vissa idrottsutövare	28
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU10	
Debatt	
Karin Israelsson (c)	
Nils-Olof Gustafsson (s)	
Göran Magnusson (s)	
Stig Bertilsson (m)	
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
6 § Ändring i övergångsbestämmelserna till regeringsformen	33
Konstitutionsutskottets betänkande KU24	
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
7 § Kungliga hov- och slottsstaterna	33
Konstitutionsutskottets betänkande KU25	
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
8 § Anslag till datainspektionen	34
Konstitutionsutskottets betänkande KU26	
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
9 § Stöd till politiska partier	34
Konstitutionsutskottets betänkande KU27	
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	

10 §	Anslag till allmänna val.	34
	Konstitutionsutskottets betänkande KU28	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
11 §	Återbetalning av mervärdeskatt till utländska företagare	34
	Skatteutskottets betänkande SkU13	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
12 §	Tullpreferenser för Namibia	34
	Skatteutskottets betänkande SkU19	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
13 §	Vissa anslag för totalförsvaret, m.m.	35
	Förvarsutskottets betänkande FöU5	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
14 §	Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del	35
	Förvarsutskottets betänkande FöU6	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
15 §	Registrering och dokumentation av de statliga museernas samlingar	35
	Kulturutskottets betänkande KrU10	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
16 §	Arkeologifrågor	35
	Kulturutskottets betänkande KrU11	
	Debatt	
	Ingrid Sundberg (m)	
	Elisabet Franzén (mp)	
	Leo Persson (s)	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
17 §	Olympiska vinterspelen 1998.	41
	Kulturutskottets betänkande KrU12	
	Debatt	
	Lars-Ove Hagberg (v)	
	Anders Nilsson (s)	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
18 §	Anslag till medlemskap i Unesco	46
	Kulturutskottets betänkande KrU13	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
19 §	Anslag till Kommunikationsdepartementet m.m.	46
	Trafikutskottets betänkande TU11	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
20 §	Anslag till SMHI, SGI och Statens haverikommission.	46
	Trafikutskottets betänkande TU12	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
21 §	Vissa anslag till postverket	46
	Trafikutskottets betänkande TU13	
	Debatt	
	Viola Claesson (v)	
	Margit Sandéhn (s)	

Beslut	49	Prot. 1990/91:72 6 mars 1991
Socialutskottets betänkande SoU10		
Socialutskottets betänkande SoU11		
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU10		
Konstitutionsutskottets betänkande KU24		
Konstitutionsutskottets betänkande KU25		
Konstitutionsutskottets betänkande KU26		
Konstitutionsutskottets betänkande KU27		
Konstitutionsutskottets betänkande KU28		
Skatteutskottets betänkande SkU13		
Skatteutskottets betänkande SkU19		
Försvarsutskottets betänkande FöU5		
Försvarsutskottets betänkande FöU6		
Kulturutskottets betänkande KrU10		
Kulturutskottets betänkande KrU11		
Kulturutskottets betänkande KrU12		
Kulturutskottets betänkande KrU13		
Trafikutskottets betänkande TU11		
Trafikutskottets betänkande TU12		
Trafikutskottets betänkande TU13		
22 § Meddelande om information från regeringen	52	
Andre vice talmannen		
23 § Anmälan om interpellation		
1990/91:161 av Bengt Hurtig (v) om de statliga basindustrierna	53	
24 § Anmälan om fråga		
1990/91:450 av Lars Werner (v) om neutralitetspolitiken och uppgifterna om svensk signalspaning mot Sovjet	53	

